

D E C I Z I E

28 iunie 2024

mun. Chișinău

Curtea Supremă de Justiție

în componența:

Președintele completului, judecătorul
judecătorii

Stela Procopciuc
Oxana Parfeni
Ion Malanciuc

examinând recursul declarat de Partidul Politic „Șansă”,
în cauza civilă la acțiunea în contencios administrativ înaintată de Partidul Politic „Șansă” împotriva Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, terț Serviciul de Informații și Securitate cu privire la anularea Dispoziției Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova nr. 92 din 03 noiembrie 2023,

împotriva hotărârii din 06 februarie 2024 a Curții de Apel Chișinău, prin care a fost respinsă ca neîntemeiată acțiunea, și a încheierii din 01 februarie 2024 a Curții de Apel Chișinău, prin care a fost respinsă cererea privind ridicarea excepției de neconstituționalitate,

c o n s t a t ă:

La 04 noiembrie 2023, Partidul Politic „Șansă” (în continuare – P.P. „Șansă”) a înaintat acțiune în contencios administrativ la Judecătoria Chișinău, sediul Rîșcani împotriva Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova (în continuare – CSE), prin care a solicitat anularea Dispoziției nr. 92 din 03 noiembrie 2023 și restabilirea drepturilor electorale pentru toți candidații P.P. „Șansă” (f.d. 5-34, Vol. I).

În motivarea acțiunii P.P. „Șansă” a indicat că, la 03 noiembrie 2023, CSE a emis Dispoziția nr. 92, prin care a dispus:

1. [...].

1.1. Prin derogare de la prevederile art. 72 alin. (4), art. 102 alin. (2) și (5) din Codul electoral nr. 325/2022, s-a anulat înregistrarea concurenților electorali desemnați de către P.P. „Șansă” în cadrul alegerilor locale generale din 05 noiembrie 2023.

1.2. Comisia Electorală Centrală, prin intermediul consiliilor electorale de circumscripție, va asigura informarea imediată despre măsură a tuturor birourilor electorale ale secțiilor de votare, care, cel târziu până la sfârșitul zilei de 04 noiembrie 2023, în conformitate cu prevederile art. 72 alin. (4) din Codul electoral

nr. 325/2022, vor aplica ștampila cu mențiunea „Retras” în toate buletinele de vot, în dreptul tuturor concurenților electorali din partea P.P. „Șansă”.

Reclamantul a indicat că, în motivarea acestei dispoziții CSE s-a rezumat la unele constatări din partea Serviciului de Informații și Securitate (în continuare – SIS) cu privire la unele investigații și pretinse acțiuni de corupere a alegătorilor și necesitatea asigurării securității statului de influențe externe.

P.P. „Șansă” a menționat că, prin actul administrativ individual defavorabil a fost sancționat cu cea mai gravă sancțiune de ordin electoral posibilă, și anume anularea înregistrării tuturor candidaților din partea P.P. „Șansă”. Reclamantul a invocat că prin acest act administrativ este prejudiciat grav, i se încalcă drepturile fundamentale la alegeri libere, este restrâns dreptul fundamental de a fi ales, este restrâns grav dreptul la libera exprimare, este discriminat în raport cu alți concurenți electorali, nu i se asigură condiții echitabile la o campanie electorală în conformitate cu principiile constituționale și Codul electoral.

Reclamantul a relatat circumstanțele care au avut loc până la emiterea actului administrativ contestat. Astfel, la 24 februarie 2022, Parlamentul a adoptat hotărârea nr. 41 privind declararea stării de urgență. Motivul stării de urgență a fost declarat conflictul militar din țara vecină, pericolul securității regionale. Parlamentul a acordat competențe CSE reieșind din prevederile Legii nr. 212/2004 privind regimul stării de urgență, de asediu și de război. Aceste competențe au fost acordate în vederea soluționării problemelor stringente care reies exclusiv din situația care a generat instituirea stării de urgență. Starea de urgență a fost prelungită de multe ori.

Prin hotărârea Parlamentului nr. 274 din 21 septembrie 2023, la solicitarea CSE și Guvernului, a fost prelungită starea de urgență încă pentru 60 de zile.

Potrivit notei informative și declarațiilor Prim-ministrului în plenul Parlamentului, necesitatea prelungirii stării de urgență a fost dictată de ostilitățile militare din Ucraina, suprapunerea cu criza energetică, potențiala criză a refugiaților, fapte ce pot afecta securitatea națională.

P.P. „Șansă” a subliniat că, anterior, atât Guvernul, cât și CSE, nu și-au depășit mandatul și nu au impus alte restricții ale drepturilor fundamentale, precum dreptul la întruniri, etc. Nici în raportul CSE, nici în declarațiile Prim-ministrului din plen, nu au fost oferite date și informații prin care s-ar constata anumite amenințări la securitatea națională generate de alegeri. Astfel, atunci când s-a instituit starea de urgență și la prelungirea acesteia, s-a indicat expres că, această stare de urgență nu va afecta desfășurarea alegerilor locale generale din 05 noiembrie 2023. Parlamentul expres a indicat în hotărârea sa, că efectele stării de urgență nu se pot extinde față de alegeri și, respectiv, procedurile electorale.

În opinia reclamantului, CSE și-a depășit grav competențele delegate de Parlament, implicându-se ilegal în procesul electoral din Republica Moldova și substituind organele electorale. În acest sens a menționat că prin Dispoziția nr. 92 din 03 noiembrie 2023, s-au făcut derogări inadmisibile de la prevederile Codului electoral și, astfel, prin ignorarea tuturor procedurilor legale cu privire la sancționarea unui concurent electoral și anularea înregistrării acestuia, reclamantul este afectat grav și i se încalcă drepturile fundamentale la alegeri libere și dreptul de a fi ales, principii garantate de jurisprudența națională și internațională.

A considerat că CSE și-a depășit grav competența, atribuindu-și ilegal competența Parlamentului de legiferare, anulând absolut nejustificat capitole întregi din Codul electoral. Nici Legea nr. 212/2004, dar nici hotărârea Parlamentului nu a

acordat dreptul Comisiei de legiferare, de substituire a Parlamentului, a Comisiei Electorale Centrale sau a autorităților funcționale în totalitate.

Reclamantul a subliniat că CSE a fost abilitată să ia măsuri legate de depășirea stării de urgență și doar atât. Aceste măsuri se rezumă la problematica energetică, depășirea consecințelor fluxului de migrați din Ucraina și anumite măsuri economice generate de conflictul din țara vecină, nimic mai mult.

P.P. „Șansă” a punctat că nu există nicio urgență legată de riscuri sau amenințări pentru securitatea statului, după cum se menționează în dispoziție, anume din partea reclamantului. Acuzațiile aduse partidului sunt aberante și ridicole. Nu există niciun act juridic definitiv sau vreo sentință de judecată care ar stabili vinovăția reclamantului ca o entitate juridică colectivă în privința acelor grave acuzații aduse. Motivele legate de război hibrid și amenințări din partea Federației Ruse sunt falsuri ordinare și care nu au nimic comun cu activitatea reclamantului care se ghidează strict de lege, iar candidații acestuia participă în campanie electorală, respectând principiile unui proces electoral corect și legal.

Mai mult, instituțiile statului, dacă au anumite dubii sau probe de comitere a unor infracțiuni, urmează să acționeze respectând procedurile legale corespunzătoare potrivit legislației procesual penale și cu respectarea principiului de nevinovăție, principiului individualizării pedepsei, cu asigurarea unui proces contradictoriu și echitabil, fiecare să aibă dreptul la apărare.

Astfel, în cazul în care autoritățile au depistat cazuri de corupere a alegătorilor sau finanțare ilegală, trebuiau să ia măsuri individuale pe fiecare caz în parte în baza probelor, iar persoanele vinovate să fie trase la răspundere. În loc să investigheze fiecare caz separat, CSE împreună cu SIS au decis să eludeze toate procedurile legale posibile și să pedepsească, fără judecată, tot partidul cu tot cu acei cca 700 de candidați la funcția de primar și peste 6 000 de candidați la funcția de consilieri locali și raionali.

P.P. „Șansă” a evidențiat că CSE nu a avut niciun drept legal să se substituie organelor electorale. Totodată, a menționat că în perioada electorală, toate contestațiile se examinează în regim urgent – maxim 3 zile, dar nu mai târziu de ziua alegerilor. Astfel, în cazul în care existau probe concludente și temeiuri juridice de anulare a unor candidați, atunci probele respective urmau a fi transmise către acele organe electorale care, potrivit competenței urmau să ia deciziile de rigoare, dar într-un proces individual și în baza unor criterii obiective. Astfel, nu era nevoie de nicio urgență și organ excepțional.

În opinia reclamantului, argumentarea CSE bazată pe unele informații de la SIS cu privire la unele pretinse acțiuni de destabilizare, corupere sau implicare a factorilor externi, nu au nicio legătură cu P.P. „Șansă”. În afară de niște presupuneri și acțiuni provocatoare din partea unor oponenți politici nu există nicio probă sau act juridic definitiv în acest sens.

Prin urmare, CSE nu a motivat în niciun fel caracterul excepțional al acestei măsuri, element obligatoriu în asemenea situații pentru a evita abuzurile autorităților și încălcarea drepturilor fundamentale ale omului.

P.P. „Șansă” a indicat că CSE a impus restricții total nemotivate și disproportionale, fiind grav încălcate prevederile Constituției și Convenției Europene, or prin Dispoziția nr. 92 din 03 noiembrie 2023 a restrâns unele drepturi și libertăți ale cetățenilor sau a creat premise pentru încălcarea drepturilor constituționale ale acestora, ignorând și omițând aplicabilitatea în timp, în pofida

testului de proporționalitate statuat expres în art. 54 din Constituția Republicii Moldova.

A mai menționat că CSE nu a motivat în ce măsură competențele ordinare ale executivului sau regulatorului electoral sunt insuficiente pentru depășirea riscurilor presupuse și menționate în contextul situației de criză și în ce măsură derogarea de la lege și preluarea competențelor unui organ autonom poate compensa deficiența în discuție. Nu a existat nicio motivare care să reflecte standardul proporționalității, în privința retracțiilor privind dreptul de a fi ales, libertatea de expresie, dreptul la informare, drepturi încălcate prin dispoziția contestată.

A indicat că autoritatea publică pârâtă, în tot textul actului administrativ dă dovadă de părtinire și rea-credință. Unicul principiu de care s-a ghidat CSE este principiul prezumției de vinovăție. Fără nicio probă directă, doar în baza unor presupuneri din partea SIS, a emis deja rechizitoriul contra P.P. „Șansă”.

Reclamantul a indicat că anularea înregistrării este cea mai dură sancțiune electorală.

Interpretarea și aplicarea prevederilor art. 102 alin. (5) din Codul electoral, trebuie să fie certă și accesibilă. Aceste norme se interpretează strict conform conținutului său și nu pot fi deduse și interpretate reieșind din propriile presupuneri ale unor realități. În caz contrar, sunt în fața unei discreții arbitrare inadmisibile din partea unei autorități publice.

P.P. „Șansă” a evidențiat că unul din principiile generale ale activității autorității publice este principiul legalității, conform căruia autoritățile publice trebuie să acționeze în conformitate cu legea. Astfel, chiar dacă prin actul administrativ unde se manifestă puterea discreționară se referă la aspectele care, într-un cadru legal, conferă autorității publice CSE sau SIS o anumită libertate de decizie, acest lucru nu presupune în niciun caz devierea de la litera legii, or, decizia luată în mod discreționar, trebuie să fie una optimă, să corespundă finalității actului, sensului legislației în vigoare, principiilor generale ale dreptului intern și internațional, drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, deci să corespundă scopului urmărit, care alcătuiește esența „dreptului discreționar”, a cărui realizare se efectuează cu respectarea principiilor legalității, oportunității și a echității.

Respectiv, autoritatea pârâtă în cadrul puterii sale discreționare, având obligația de a explica de ce a adoptat o anumită conduită din mai multe posibile, nu și-a îndeplinit obligațiile care îi revin în temeiul legii. Or, puterea discreționară nu trebuie confundată cu posibilitatea de a acționa arbitrar sau fără control.

În acest context, reclamantul a menționat că atunci când decizia administrativă nu respectă limitele exterioare pe care legea le stabilește puterii discreționare a administrației, intervine excesul de putere, motiv pentru care actul de constatare este ilegal.

P.P. „Șansă” a indicat că prin actul administrativ contestat i s-au încălcat unele drepturi fundamentale, și anume dreptul la alegeri libere, precum și dreptul de a fi ales.

La 05 noiembrie 2023 și 07 noiembrie 2023, P.P. „Șansă” a depus cereri suplimentare la acțiunea inițială, prin care a relatat caracterul arbitrar al Dispoziției nr. 92 din 03 noiembrie 2023. În acest sens a menționat că din textul actului contestat, se reține că, acesta ar fi fost emis în baza scrisorii SIS nr. E/11772 din 03 noiembrie 2023, în care s-a specificat că, ar fi fost identificate acțiuni ale unor concurenți electorali, care atentează grav și într-o manieră ireversibilă asupra

desfășurării neviciate a exercițiului electoral, prin alterarea masivă, la nivel național, a voinței libere a cetățenilor și utilizarea în acest scop a unor metode interzise de lege, care nu corespund conceptului de desfășurare corectă a campaniei electorale.

Potrivit aceleiași dispoziții, SIS a identificat activități de influențare a proceselor electorale pe tot teritoriul țării în scopul promovării intereselor statului străin – Federația Rusă – prin intermediul unui grup criminal organizat condus de cetățeanul Ilan Șor, iar SIS, de comun cu Inspectoratul General de Poliție, Centrul Național Anticorupție și Procuratura Anticorupție, a depistat și a documentat oferirea către P.P. „Șansă”, care participă la alegerile locale generale din 05 noiembrie 2023 și este controlat de Ilan Șor, a fondurilor financiare în proporții deosebit de mari, de proveniență externă și utilizarea acestora de către concurentul electoral contrar procedurilor stabilite de legislație, prin subminarea proceselor democratice, implicit cele electorale (fonduri care au fost utilizate de către concurentul electoral pentru finanțarea ilegală a campaniei electorale pe coordonatele de corupere politică a candidaților, coruperea alegătorilor și manipularea opiniei publice).

P.P. „Șansă” respinge insinuările CSE și cele ale SIS, ca fiind absolut false, deoarece ele se bazează pe niște informații care nu corespund atât circumstanțelor faptice ale cazului, cât și prevederilor legii.

În opinia reclamantului, atât CSE, cât și SIS, au dat dovada transformării în agenți electorali ai partidului de guvernământ, având un singur scop - ajutarea acestuia să scape, prin înlăturarea din cursa electorală, de un concurent electoral, care se află în ascensiune, fiind susținut masiv de poporul Republicii Moldova.

Reclamantul a susținut că anume CSE și SIS au viciat iremediabil procesele democratice din Republica Moldova, transformând alegerile din 05 noiembrie 2023 într-o farsă, care afectează negativ exprimarea liberă a voinței poporului, Dispoziția contestată fiind una arbitrară, ilegală și vădit în contradicție cu prevederile Convenției pentru Apărarea Drepturilor Omului.

P.P. „Șansă” a evidențiat că nu promovează și niciodată nu a promovat interesele statului străin – Federația Rusă, așa cum invocă Comisia în dispoziția sa, or, nici documentele statutare, nici cele programatice ale Partidului, nu conțin așa deziderat, și nici la ședințele organelor de conducere ale Partidului sau la adunările membrilor săi, niciodată nu s-a pus acest scop sau obiectiv.

Astfel, nici CSE, nici SIS, nu au prezentat probe pertinente, concludente, utile și veridice care ar fi dovedit acuzațiile grave, dar absolut nefondate, aduse la adresa partidului, acestea limitându-se doar la a face niște declarații nefondate, de caracter general, abstract, care atestă lipsa de probe. Unicul interes promovat de P.P. „Șansă” este interesul poporului Republicii Moldova, promovarea drepturilor omului, libertăților fundamentale, edificarea statului de drept.

În scopul demonstrării caracterului fals al motivării actului administrativ contestat, P.P. „Șansă” a mai menționat ca fiind falsă motivarea privind controlul partidului de către Ilan Șor, deoarece partidul este oficial creat și legal înregistrat de organele competente ale Republicii Moldova, are propriul Președinte și propriile organe de conducere, care adoptă toate deciziile din numele Partidului, iar Ilan Șor nu intră în numărul conducătorilor Partidului, ultimul fiind un lider neformal, care din cauza activității sale politice și de binefacere, îndreptată la îmbunătățirea vieții cetățenilor Republicii Moldova, se bucură de mare respect din partea membrilor de

partid, la fel cum Ilan Șor de bucură de un respect deosebit în rândurile poporului Republicii Moldova.

Referitor la motivarea privind finanțarea din străinătate de către Ilan Șor și comiterea actelor de corupție, P.P. „Șansă” a menționat că Codul electoral nu interzice finanțări din străinătate, cu condiția efectuării acestei finanțări de către un cetățean al Republicii Moldova. Prin urmare, chiar și în situații ipotetice de finanțare a partidului de către Ilan Șor, această finanțare ar fi fost legală, fiind direct permisă de Codul electoral.

Totuși, P.P. „Șansă” neagă primirea finanțării din străinătate, fie din partea lui Ilan Șor, fie din partea oricărei alte persoane.

Reclamantul a indicat că, în urma activității CSE, au avut de suferit mai mult de 600 de candidați la funcția de primar și mai mult de 6 000 de candidați la funcția de consilier, vinovăția cărora nu fusese nici constatată, nici măcar examinată, statul aplicând în privința candidaților P.P. „Șansă” o pedeapsă colectivă, neprevăzută de lege, fără a stabili legal fie vinovăția partidului ca o entitate politică, fie responsabilitatea fiecăruia dintre candidații partidului.

La fel a invocat caracterul fals al motivării și în partea referitoare la „manipularea opiniei publice”, or nu s-a specificat în ce constă această manipulare, cine a comis-o, când, unde și în ce circumstanțe.

Cu referire la nerespectarea standardelor și principiilor internaționale la adoptarea actului administrativ, P.P. „Șansă” a exemplificat opiniile experților internaționali, și anume concluziile preliminare ale misiunilor internaționale de observare a alegerilor sub egida OSCE/ODIHR, de comun acord cu Parlamentul European și Congresul Autorităților Locale și Regionale ale Consiliului European.

Reieșind din cele expuse, reclamantul a solicitat anularea Dispoziției Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova nr. 92 din 03 noiembrie 2023.

Prin încheierea Judecătoriei Chișinău, sediul Rîșcani din 04 noiembrie 2023, s-a transmis Curții de Apel Chișinău, pentru examinare după competență, acțiunea în contencios administrativ depusă de P.P. „Șansă” împotriva CSE cu privire la anularea Dispoziției nr. 92 din 03 noiembrie 2023 (f.d. 41-42, Vol. I).

Curtea de Apel Chișinău prin încheierea din 04 noiembrie 2023 a ridicat conflict negativ de competență între completul specializat pentru examinarea acțiunilor în contencios administrativ al Curții de Apel Chișinău și completul specializat pentru examinarea acțiunilor în contencios administrativ al Judecătoriei Chișinău, sediul Rîșcani, a transmis dosarul la Curtea Supremă de Justiție, pentru soluționarea conflictului negativ de competență apărut (f.d. 58-62, Vol. I).

Prin încheierea Curții Supreme de Justiție din 04 noiembrie 2023, s-a constatat competența Curții de Apel Chișinău la examinarea cauzei de contencios administrativ, intentată la acțiunea înaintată de P.P. „Șansă” împotriva CSE cu privire la anularea Dispoziției nr. 92 din 03 noiembrie 2023 (f.d. 67-72, Vol. I).

Prin încheierea Curții de Apel Chișinău din 04 noiembrie 2023, s-a atras în proces, în calitate de terț, Serviciul de Informații și Securitate (f.d. 127-129, Vol. I).

Prin încheierea Curții de Apel Chișinău din 05 noiembrie 2023, s-a admis cererea de ridicare a excepției de neconstituționalitate depusă de CSE, în cadrul examinării cauzei de contencios administrativ, intentate la acțiunea înaintată de P.P. „Șansă” împotriva CSE cu privire la anularea Dispoziției nr. 92 din 03 noiembrie 2023, a dispus transmiterea dosarului către Curtea Constituțională a Republicii Moldova, pentru soluționarea cererii depuse de CSE privind controlul

constituționalității prevederilor art. 225 alin. (3) lit. e) din Codul administrativ, examinarea cauzei de contencios administrativ a fost amânată până la pronunțarea Curții Constituționale a Republicii Moldova asupra excepției de neconstituționalitate (f.d. 213-218, Vol. I).

Totodată, prin încheierea Curții de Apel Chișinău din 05 noiembrie 2023, s-a respins cererea înaintată de P.P. „Șansă” cu privire la suspendarea Dispoziției nr. 92 din 03 noiembrie 2023, ca fiind neîntemeiată (f.d. 225-229, Vol. I).

Prin Decizia de inadmisibilitate a sesizării nr. 240g/2023 din 09 noiembrie 2023, Curtea Constituțională a declarat inadmisibilă sesizarea cu privire la excepția de neconstituționalitate a art. 225 alin. (3) lit. e) din Codul administrativ, ridicată de reprezentantul CSE, parte în dosarul nr. 3-193/23, pendinte la Curtea de Apel Chișinău (f.d. 36-38, Vol. II).

Prin încheierea Curții de Apel Chișinău din 30 noiembrie 2023, s-a declarat inadmisibilă acțiunea înaintată de P.P. „Șansă” împotriva CSE cu privire la anularea Dispoziției nr. 92 din 03 noiembrie 2023. S-a explicat reclamantului P.P. „Șansă” că, declararea acțiunii inadmisibilă în temeiul art. 207 alin. (2) lit. e) din Codul administrativ, exclude posibilitatea adresării repetate în judecată a aceluiași reclamant cu aceeași acțiune (f.d. 99-117, Vol. II).

Prin decizia din 06 decembrie 2023 a Curții Supreme de Justiție, s-a admis recursul depus de P.P. „Șansă”. S-a anulat încheierea Curții de Apel Chișinău din 30 noiembrie 2023, în cauza de contencios administrativ, intentată la acțiunea depusă de P.P. „Șansă” împotriva CSE cu privire la anularea Dispoziției nr. 92 din 03 noiembrie 2023 și s-a restituit cauza spre rejudecare la Curtea de Apel Chișinău, în același complet de judecată (f.d. 39-57, Vol. III).

Prin încheierea Curții de Apel Chișinău din 08 decembrie 2023, s-a respins ca neîntemeiată cererea depusă de Partidul Politic ”Șansa” cu privire la atragerea în proces, în calitate de terți, a candidaților la funcția de consilieri locali/raionali și primari, desemnați din partea P.P. „Șansă”, conform listei anexate, în cauza de contencios administrativ la acțiunea înaintată de P.P. „Șansă” împotriva CSE cu privire la anularea Dispoziției nr. 92 din 03 noiembrie 2023 (f.d. 61-65, Vol. III).

Prin hotărârea Curții de Apel Chișinău din 12 decembrie 2023, s-a anulat Dispoziția CSE nr. 92 din 03 noiembrie 2023 și s-a menționat că actul administrativ normativ anulat – Dispoziția CSE nr. 92 din 03 noiembrie 2023, nu produce efecte juridice din momentul în care hotărârea devine definitivă. S-a obligat CSE să publice hotărârea în aceeași sursă de informare pe pagina web oficială a Guvernului (f.d. 70, 72- 97, Vol. III).

Nefiind de acord cu hotărârea primei instanțe, la 14 decembrie 2023, Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova a depus recurs împotriva hotărârii din 12 decembrie 2023 a Curții de Apel Chișinău, prin care a solicitat admiterea recursului, casarea hotărârii cu adoptarea unei noi decizii privind respingerea cererii de chemare în judecată.

Prin decizia Curții Supreme de Justiție din 22 decembrie 2023, au fost admise recursurile depuse de Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova și Serviciul de Informații și Securitate. S-a casat integral hotărârea Curții de Apel Chișinău din 12 decembrie 2023, și s-a restituit cauza de contencios administrativ, intentată la cererea de chemare în judecată depusă de Partidul Politic „Șansă” împotriva Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, terț Serviciul de Informații și Securitate cu privire la anularea Dispoziției Comisiei pentru Situații

Excepționale a Republicii Moldova nr. 92 din 03 noiembrie 2023, spre rejudecare la Curtea de Apel Chișinău, în alt complet de judecată (f.d. 209-234, vol. III).

Prin încheierea din 01 februarie 2024 a Curții de Apel Chișinău, a fost respinsă cererea depusă de P.P. „Șansă” privind ridicarea excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. 205 alin. (1) și (2) din Codul administrativ

Prin hotărârea Curții de Apel Chișinău din 06 februarie 2024, acțiunea în contencios administrativ, în contestare, depusă de Partidul Politic „Șansă” împotriva Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, terț Serviciul de Informații și Securitate cu privire la anularea Dispoziției Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova nr. 92 din 03 noiembrie 2023, s-a respins ca fiind neîntemeiată. (f.d. 149-187, Vol. IV).

La 07 februarie 2024, P.P. „Șansă” a depus recurs împotriva hotărârii din 06 februarie 2024 a Curții de Apel Chișinău, fără a fi indicate temeiurile de fapt și de drept. Ulterior, la 09 februarie 2024, P.P. „Șansă” a depus un recurs motivat, solicitând admiterea cererii de recurs, aplicarea directă în prezenta cauză a art. 6, 10, 11 și art. 3 din Protocolul I al CEDO; casarea încheierii din 01 februarie 2024 a Curții de Apel Chișinău și acceptarea cererii de ridicare a excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. 205 alin. (1) și (2) din Codul administrativ; casarea integrală a hotărârii din 06 februarie 2024 a Curții de Apel Chișinău, cu emiterea unei noi hotărâri prin care să fie admisă acțiunea și anulată Dispoziția CSE nr. 92 din 03 noiembrie 2023.

În motivarea cererii de recurs, s-a indicat că soluția și argumentele instanței de fond sunt neîntemeiate și adoptate în contradicție cu circumstanțele cauzei și normele legale.

Recurentul a menționat că a depus acțiunea la 03 noiembrie 2023, cu două zile înainte de alegerile din 05 noiembrie 2023. Potrivit termenului special de examinare a contestațiilor electorale prevăzut la art. 100 alin. (1) din Codul electoral, acesta este de 3 zile dar nu mai târziu de ziua alegerilor. Contrar acestei prevederi imperative ale legii, procesul a fost tergiversat neîntemeiat, iar recurentul a fost lipsit de dreptul de a participa în alegeri și nu i s-a asigurat un proces echitabil.

În cadrul proceselor, s-a indicat că recurentul a înaintat trei cereri cu privire la atragerea persoanelor terțe, a candidaților la funcțiile de primari/consilieri desemnați din partea concurentului electoral P.P. „ȘANSĂ” care, inițial nici nu au fost examinate, iar ulterior respinse și declarate inadmisibile.

În opinia recurentului, instanța de fond nejustificat a respins cererea acestuia de ridicare a excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. 205 alin. (1) și (2) din Codul administrativ pe motiv că prevederile nu urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei. Această concluzie este eronată și contrară circumstanțelor cauzei. Astfel, cererea de ridicare a excepției de neconstituționalitate are legătură directă cu examinarea acestei cauze, în condițiile în care au fost respinse cererile de atragere în proces în calitate de terți a candidaților P.P. „ȘANSĂ”.

Recurentul consideră că respingerea atragerii în proces a persoanelor care sunt direct afectate de dispoziția CSE, prin care au fost excluși din alegeri, este una abuzivă, or anume aceste persoane sunt direct interesate și anume drepturile lor sunt afectate.

În acest caz, prevederile art. 205 din Codul administrativ, care acordă instanței de judecată o marjă prea largă de apreciere de a admite sau respinge persoanele terțe, sunt direct aplicabile prezentei spețe.

Astfel, instanța de fond nu are dreptul să dea apreciere argumentelor de fond ridicate în excepție, dar numai să verifice corespunderea art. 12¹ din Codul de procedură civilă. Toate condițiile stipulate la articolul respectiv au fost îndeplinite de către recurent și argumentate detaliat în demers.

Recurentul consideră că încheierea Curții de Apel Chișinău din 01 februarie 2024 de respingere a cererii cu privire la ridicarea excepției de neconstituționalitate este ilegală și urmează a fi casată integral, cu admiterea demersului.

Cu referire la fondul cauzei, recurentul a opinat că concluziile instanței de fond sunt neîntemeiate și în contradicție cu spiritul CEDO, Constituției și circumstanțelor cauzei. Instanța de fond a refuzat să dea apreciere încălcărilor dreptului fundamental la alegere și dreptului de a fi ales în corespundere cu jurisprudența CEDO și standardele internaționale în materie electorală. Instanța de fond urma să se expună asupra restrângerii dreptului fundamental de a fi ales în baza actelor internaționale la care RM este parte, în conformitate cu principiile unui stat de drept și cu respectarea principiului proporționalității.

Curtea de Apel Chișinău, nici nu a încercat să combată argumentele din acțiune ale recurentului și nici nu a motivat refuzul de a da apreciere acestui fapt. Astfel, instanța de fond în hotărârea sa a enumerat cadrul normativ relevant după care, efectiv doar a acceptat necondiționat poziția intimaților pe care a reiterat-o în calitate de argumentare. Totodată, instanța de fond în motivarea hotărârii a făcut trimitere doar la documentele prezentate de intimat, a acceptat informațiile false și neverificate din raportul SIS pe care le-a pus la baza argumentării abuzului comis de CSE prin dispoziția contestată. Prin acceptarea unor argumente formale care au fost indicate în dispoziția CSE cu referire la o oarecare bănuială de comiterea unor infracțiuni de către recurent, Curtea de Apel Chișinău a încălcat grav principiul prezumției de nevinovăție garantat de art. 6 al CEDO și Constituția Republicii Moldova.

Instanța de fond s-a rezumat doar să verifice corespunderea dispoziției contestate prevederilor art. 225 alin. (3) din Codul administrativ, refuzând să examineze și să dea apreciere încălcărilor drepturilor fundamentale prevăzute de CEDO și Constituția RM

În opinia recurentului, Curtea de Apel Chișinău eronat a concluzionat că CSE dispune de competențe exclusive în perioada stării de urgență și este în drept să ia orice măsuri în orice domeniu în cazul în care este necesar de a lichida consecințele situației de urgență. De asemenea, Curtea de Apel Chișinău a făcut referire la prevederile art. 15 al CEDO care permite derogări în anumite circumstanțe. În acest caz, instanța de fond a interpretat greșit și a aplicat contrar sensului legii, contrar jurisprudenței CEDO și Curții Constituționale mai multe elemente obligatorii care trebuie luate în calcul în acest caz. În primul rând, starea de urgență a fost instituită nu în domeniul electoral sau apărării drepturilor omului, nu împotriva unor riscuri din partea unor partide sau cetățeni, etc., ci strict pentru a soluționa acele probleme care au generat-o: criza energetică, consecințele conflictului din țara vecină care ar putea pune în pericol securitatea statului. Nici în raportul CSE, nici în declarațiile Prim-ministrului din Plenul Parlamentului nu au fost oferite date și informații prin care s-ar constata anumite amenințări la securitatea națională generate de alegeri.

Instanța de fond total greșit a aplicat prevederea din hotărârea Parlamentului care indică asupra faptului că starea de urgență nu afectează desfășurarea alegerilor. Această prevedere stabilește că alegerile au loc în conformitate cu cadrul legal în

vigoare și sub controlul organelor electorale, după caz a instanțelor de judecată, fără nicio derogare. Deci, CSE nu avea nicio competență să fie implicată în atribuțiile electorale și în alegeri. Acest fapt a fost confirmat de Parlament. Instanța abuziv a considerat că CSE este organ care poate interveni în gestionarea proceselor democratice din RM. Acest fapt este impropriu unui astfel de organ.

Totodată, s-a indicat că instanța de fond a ignorat jurisprudența internațională dar și a Curții Constituționale cu privire la competența în timpul stării de urgență. La emiterea Dispoziției nr. 92 din 03 noiembrie 2023 nu s-a ținut cont de prevederile legii, fiind preluată competența exclusivă a organului electoral. Or, activitatea administrativă se realizează numai de autoritatea publică competentă și în limitele competenței legale.

Recurentul consideră că argumentele CSE și ale terțului SIS cu privire necesitatea emiterii Dispoziției contestate în circumstanțele pretinselor acțiuni de destabilizare, corupere sau implicarea factorilor externi, nu pot fi reținute, având în vedere că, emiterea acesteia de către CSE a avut loc cu încălcarea competenței, or, instituțiile statului urmează să respecte procedurile legale corespunzătoare, potrivit legislației în vigoare.

Mai mult, instanța de fond greșit și abuziv a preluat exclusiv partea intimatului și eronat a constatat pericolul pentru interesul public. P.P. „Șansă” nu prezenta niciun pericol public. Motivarea hotărârii exclusiv din informațiile acuzatoare ale SIS, fără a avea o sentință definitivă, reprezintă o gravă sfidare a principiului prezumției nevinovăției, dreptului la apărare și accesului la un proces echitabil.

Cu referire la imposibilitatea efectivă a autorităților publice de a emite actul, recurentul a invocat un fals grav din partea intimatului, fals care a fost acceptat ilegal de instanța de fond. Motivul că decizia era necesară urgent, deoarece rămâneau doar 2 zile până la alegeri și procedurile ordinare nu puteau fi utilizate, consideră că este nu altceva decât o recunoaștere în comiterea unei grave ilegalități împotriva democrației, statului de drept și a principiului alegerilor libere. Chiar dacă, ipotetic, un concurent electoral ar admite unele încălcări, existau toate pârghiile legale de a reacționa conform Codului electoral. Or, în perioada electorală examinarea contestațiilor este urgentă, iar instanțele de judecată au termene foarte restrânse în astfel de cauze. Mai mult ca atât, dacă se constatau încălcări care au influențat rezultatul alegerilor, atunci exista timp suficient ca acest concurent electoral să fie sancționat și după alegeri în procesul de confirmare/infirmare. Intimatul a ignorat în totalitate existența acestei proceduri legale și democratice de control administrativ și judecătoresc.

Suplimentar, recurentul a invocat faptul că prima instanță nu a dat o apreciere justă probelor, a examinat cauza formal, nu a analizat toate argumentele formulate de reclamant, a interpretat eronat normele aplicabile speței, ceea ce a dus la încălcarea dreptului recurentului la un proces echitabil, or hotărârea contestată, în opinia sa, este una nemotivată.

De asemenea, recurentul a invocat în cererea de recurs caracterul fals al motivării actului administrativ contestat. Astfel, P.P. „Șansă” a declarat că nu promovează și niciodată nu a promovat interesele statului străin – Federația Rusă, așa cum invocă Comisia în dispoziția sa. Nici documentele statutare, nici cele programatice ale Partidului nu conțin așa deziderat. Nici la ședințele organelor de conducere ale Partidului sau la adunările membrilor săi niciodată nu s-a pus acest scop sau obiectiv. Nici Comisia, nici SIS nu au prezentat probe pertinente,

concludente, utile și veridice care ar fi dovedit acuzațiile grave, dar absolut nefondate, aduse la adresa partidului. La fel, s-a indicat faptul că nu corespunde realității nici motivul că partidul ar fi controlat de către Ilan Șor, or partidul are propriul Președinte și propriile organe de conducere, care adoptă toate deciziile din numele Partidului. Potrivit recurentului, Ilan Șor nu intră în numărul conducătorilor partidului, dânsul este un lider neformal, care se bucură de mare respect din partea membrilor de partid.

Cu privire la argumentul de finanțare a partidului din străinătate și comiterea actelor de corupție, recurentul a indicat că Codul Electoral al Republicii Moldova nu interzice finanțări din străinătate, cu condiția efectuării acestei finanțări de către un cetățean al Republicii Moldova. Totuși, Partidul Politic „Șansă” neagă primirea finanțării din străinătate, fie din partea dlui Ilan Șor, fie din partea oricărei alte persoane.

Totodată, de către recurent a fost invocată și încălcarea competenței la emiterea actului administrativ, or Codul electoral nu prevede dreptul SIS sau al CSE să inițieze procedura de anulare a înregistrării concurenților electorali. Astfel, decizând asupra anulării înregistrării concurentului electoral, CSE și-a asumat competențele instanței de judecată și, prin urmare, ar fi trebuit să activeze potrivit regulilor art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, garantând P.P. „Șansa” respectarea tuturor drepturilor la un proces judiciar echitabil, garantate de acest articol, ceea ce nu a avut loc.

Recurentul a susținut că, Dispoziția nr. 92 din 03 noiembrie 2023 restrânge unele drepturi și libertăți ale cetățenilor sau creează premise pentru fentarea drepturilor constituționale ale acestora, ignorând și omițând aplicabilitatea în timp, în pofida testului de proporționalitate statuat expres în art. 54 din Constituția Republicii Moldova. În opiniile expuse, Comisia de la Veneția subliniază importanța principiului proporționalității. Această cerință trebuie să se aplice atât pentru deciziile privind restricțiile de circulație, cât și pentru implementarea lor și a măsurilor aferente care pot afecta alte drepturi și libertăți, care pot consta în restricții suplimentare ce pot fi impuse populației în timpul restricțiilor de circulație, ca de exemplu închiderea școlilor sau a companiilor, restricții privind furnizarea de servicii publice sau interzicerea evenimentelor publice, sau activitățile de securitate întreprinse de autorități în acest context. Similar restricțiilor de circulație, toate aceste măsuri trebuie să fie proporționale cu amenințarea și cu iminența acesteia, nu trebuie să aibă o durată mai mare decât amenințarea în sine și trebuie să se aplice doar în regiunile afectate de aceasta. Importanța principiului proporționalității este confirmată de Constituție.

CSE nu a motivat în ce măsură competențele ordinare ale executivului sau regulatorului electoral sunt insuficiente pentru depășirea riscurilor presupuse și menționate în contextul situației de criză și în ce măsură derogarea de la lege și preluarea competențelor unui organ autonom poate compensa deficiența în discuție. Nu a existat nicio motivare care să reflecte standardul proporționalității, în privința restricțiilor privind dreptul de a fi ales, libertatea de expresie, dreptul la informare, drepturi violate din dispoziția contestată.

În opinia recurentului, anularea înregistrării este cea mai dură sancțiune electorală. Interpretarea și aplicarea prevederilor art. 102 alin. (5) trebuie să fie certă și accesibilă. Aceste norme se interpretează strict conform conținutului său și nu pot fi deduse și interpretate reieșind din propriile presupuneri ale unor realități. În caz

contrar suntem în fața unei discreții arbitrare inadmisibile din partea unei autorități publice. Prin actul contestat, CSE de fapt a sancționat recurentul pentru fapte care nu au nicio legătură cauzală cu alegerile propriu zise. Dar cel mai grav este că unica legătură cauzală stabilită dintre pârât și presupusele fapte ilegale sunt declarațiile publice, mesajele publice de susținere a unor proiecte pe viitor. Practic, recurentul este sancționat pentru exercitarea dreptului la libera exprimare atât până la demararea campaniei electorale, cât și după începerea acesteia.

Astfel, dreptul la alegeri libere este strâns legat de alte două principii fundamentale protejate de Constituție și Convenția Europeană – dreptul la libera exprimare a opiniei și dreptul la libertatea de asociere. Nu pot exista alegeri libere dacă nu este posibil de a partaja liber idei și de a se asocia în vederea participării libere la alegeri. Este evident că prin interzicerea unui cerc larg de persoane de a candida în cadrul alegerilor, se încalcă nu doar dreptul de a fi ales, dar și dreptul de asociere, or cel care nu poate candida, nu poate nici să se asocieze cu un partid pe lista căruia să candideze. Astfel, recurentul a constatat depășirea cadrului constituțional prevăzut la art. 41 din Constituție, dar și la art. 11 din CEDO.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a confirmat în repetate rânduri în jurisprudența sa că partidele politice sunt o formă de asociere necesară pentru buna funcționare a democrației și că, având în vedere importanța democrației în sistemul Convenției Europene a Drepturilor Omului, o asociație, inclusiv un partid politic, nu este exclus din domeniul de aplicare a protecției oferite de Convenție doar pentru că activitățile sale sunt văzute de autoritățile naționale ca subminând structurile constituționale ale statului și cerând restricții. Evident, situația generală din țară este un factor important într-o astfel de evaluare. În același timp, este necesar să se țină seama de standardele de dezvoltare a practicii democratice europene, așa cum s-a menționat deja în paragrafele precedente. Chiar și în cazul stării de urgență, trebuie respectate obligațiile internaționale ale statului și trebuie luate orice măsuri cu caracter excepțional care au un efect temporar clar definit în conformitate cu articolul 15 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

Reclamantul a atras atenția instanței asupra faptului că sancționarea Partidului Politic „ȘANSĂ” și eliminarea candidaților din alegeri nu are suport factual, reprezentând o distorsionare deliberată a realității, orientată spre hărțuirea unui concurent electoral.

Suplimentar, s-a invocat că actul contestat a fost aprobat fără invitarea recurentului de a veni cu explicații și fără a fi asigurat un proces echitabil și dreptul la apărare. Neatragerea în procedura administrativă a recurentului, constituie o încălcare gravă a tuturor garanțiilor acestuia, care i le oferă Codul administrativ pentru protejarea intereselor legitime. Prin faptul că autoritatea pârâtă nici nu a asigurat audierea recurentului a fost încălcat grav art. 44 alin. (3) din Codul administrativ, potrivit căruia autoritatea publică este obligată să atragă în procedura administrativă, din oficiu sau la cerere, persoanele ale căror drepturi pot fi afectate prin procedura administrativă. Dacă are cunoștință despre astfel de persoane, autoritatea publică le informează despre inițierea sau desfășurarea procedurii administrative.

În concluzie, recurentul a rezumat încălcările admise, în opinia sa, de către autoritatea publică și prima instanță: intimatul și-a depășit grav competența atribuită de lege; intimatul a admis grave erori la aprecierea circumstanțelor prezentei spețe, contare situației de fapt; intimatul a dat dovadă de părtinire, rea credință, arbitrar

și activitate discreționară la adoptarea actului; legătura causală între constatările făcute și situația de fapt sunt contradictorii și nu sunt probate; CSE a dat dovadă de subiectivism total la aprecierea normelor legale și metodelor folosite la procedura administrativă; CSE absolut abuziv și ilegal a constatat acuzația de corupere a alegătorilor și finanțare din surse nedeclarate, fără probe și acte justificative; instanța de fond eronat a interpretat și aplicat cadrul legal în vigoare cu privire la cazul dedus judecării; instanța de fond nu și-a motivat hotărârea și nu a dat apreciere argumentelor recurentului, iar cauza fost examinată formal și unilateral; prin anularea înregistrării candidaților P.P. „Șansă” intimatul a admis violarea dreptului fundamental la alegeri libere și a dreptului de a fi ales, sfidând în acest sens, normele constituționale (art. 38) și jurisprudența CEDO (art. 3 protocolul I).

La 09 februarie 2024, Curtea Supremă de Justiție a expediat copia cererii de recurs din 07 februarie 2024, Comisiei pentru Situații Excepționale și Serviciului de Informații și Securitate (f.d. 204, vol. IV). La 21 iunie 2024, participanților la proces le-a fost expediată copia motivării recursului (f.d. 50, 52, vol. V). Până la data examinării cererii de recurs, intimații nu și-au valorificat dreptul de a se expune asupra recursului prin referință.

În conformitate cu art. 244 alin. (1) din Codul administrativ, hotărârile curții de apel ca instanță de fond, precum și deciziile instanței de apel pot fi contestate cu recurs.

Conform art. 245 din Codul administrativ, recursul se depune la Curtea Supremă de Justiție în termen de două luni de la pronunțarea hotărârii sau a deciziei motivate, dacă legea nu stabilește un alt termen.

Anumite aspecte ce țin de activitatea administrativă privind domenii specifice de activitate pot fi reglementate prin norme legislative speciale derogatorii de la prevederile prezentului cod numai dacă această reglementare este absolut necesară și nu contravine principiilor prezentului cod.

Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție remarcă că în speță P.P. „Șansă” a contestat Dispoziția CSE nr. 92 din 03 noiembrie 2023, prin care s-a anulat înregistrarea concurenților electorali desemnați de către P.P. „Șansă” în cadrul alegerilor locale generale din 05 noiembrie 2023.

Hotărârea Curții de Apel Chișinău a fost pronunțată public la 06 februarie 2024.

Conform extrasului din poșta electronică, hotărârea motivată a fost notificată participanților la proces la 08 februarie 2024, ora 16:53 (f.d. 189, Vol. IV).

Astfel, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție consideră că, în speță, calea de atac în ordine de recurs a fost demarată în interiorul termenului legal.

Conform art. 246 alin. (1) din Codul administrativ, Curtea Supremă de Justiție examinează din oficiu admisibilitatea cererii de recurs. Dacă recursul este inadmisibil, completul din 3 judecători adoptă o încheiere irevocabilă. Încheierea privind inadmisibilitatea recursului, care conține sumar faptele cauzei, motivele și temeiul inadmisibilității, se publică pe pagina web oficială a Curții Supreme de Justiție și se comunică părților.

Conform art. 247 din Codul administrativ, recursul considerat admisibil se examinează fără înștiințarea și audierea participanților la proces, cu excepția recursului în care se invocă întemeiat art. 245¹ alin. (1) lit. b) și d). Completul poate decide și în alte cazuri invitarea participanților în ședință pentru a se pronunța cu privire la recursul considerat admisibil.

În speță, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție nu a considerat oportun de a cita participanții la proces pentru a se pronunța cu privire la problemele invocate în recurs, deoarece criticile recurentului, au fost expuse cu suficientă claritate.

Examinând materialele dosarului, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție consideră că recursul depus de Partidul Politic „Șansă” urmează a fi respins, din considerentele ce urmează.

Conform art. 248 alin. (1) lit. a) din Codul administrativ, în urma examinării recursului, Curtea Supremă de Justiție adoptă una dintre următoarele decizii: respinge recursul și menține hotărârea și/sau decizia.

Potrivit art. 5 din Codul administrativ, activitatea administrativă reprezintă totalitatea actelor administrative individuale și normative, a contractelor administrative, a actelor reale, precum și a operațiunilor administrative realizate de autoritățile publice în regim de putere publică, prin care se organizează aplicarea legii și se aplică nemijlocit legea.

Conform art. 10 din Codul administrativ, actul administrativ individual este orice dispoziție, decizie sau altă măsură oficială întreprinsă de autoritatea publică pentru reglementarea unui caz individual în domeniul dreptului public, cu scopul de a produce nemijlocit efecte juridice, prin nașterea, modificarea sau stingerea raporturilor juridice de drept public.

În corespundere cu art. 12 din Codul administrativ, un act administrativ normativ este actul juridic subordonat legii adoptat, aprobat sau emis de o autoritate publică în baza prevederilor constituționale sau legale, care nu se supune controlului constituționalității și stabilește reguli de aplicare obligatorii pentru un număr nedeterminat de situații identice.

Articolul 17 din Codul administrativ statuează că, drept vătămat este orice drept sau libertate stabilit/stabilită de lege căruia/căreia i se aduce atingere prin activitate administrativă.

Conform prevederilor art. 20 alin. (1) din Codul administrativ, dacă printr-o activitate administrativă se încalcă un drept legitim sau o libertate stabilită prin lege, acest drept poate fi revendicat printr-o acțiune în contencios administrativ, cu privire la care decid instanțele de judecată competente pentru examinarea procedurii de contencios administrativ, conform prezentului cod.

În corespundere cu art. 21 alin. (1) din Codul administrativ, autoritățile publice și instanțele de judecată competente trebuie să acționeze în conformitate cu legea și alte acte normative.

Reieșind din prevederile art. 22 alin. (1) din Codul administrativ, autoritățile publice și instanțele de judecată competente cercetează starea de fapt din oficiu. Acestea stabilesc felul și volumul cercetărilor și nu sunt legate nici de expunerile participanților, nici de cererile lor de reclamare a probelor.

Prin prisma art. 194 alin. (2) din Codul administrativ, în procedura de examinare a cererilor de recurs, hotărârile și deciziile contestate se examinează din oficiu în privința existenței greșelilor procedurale și aplicării corecte a dreptului material.

În sensul art. 219 alin. (1) din Codul administrativ, instanța de judecată este obligată să cerceteze starea de fapt din oficiu în baza tuturor probelor legal

admisibile, nefiind legată nici de declarațiile făcute, nici de cererile de solicitare a probelor înaintate de participanți.

Cercetând starea de fapt în baza actelor cauzei, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție constată că, la 04 noiembrie 2023, P.P. „Șansă” a înaintat acțiune în contencios administrativ împotriva CSE prin care a solicitat anularea Dispoziției nr. 92 din 03 noiembrie 2023 privind anularea înregistrării concurenților electorali desemnați de către P.P. „Șansă” în cadrul alegerilor locale generale din 05 noiembrie 2023.

Fiind investită cu judecarea cauzei în fond, prima instanță, la caz, Curtea de Apel Chișinău, prin hotărârea din 06 februarie 2024 a respins acțiunea ca fiind neîntemeiată.

Curtea de Apel Chișinău, ca instanță de fond, în temeiul articolelor 5, 12, 17, 20, 189 alin. (1), 203, 204, 206 alin. (1) lit. e), 209 alin. (3) din Codul administrativ, a considerat acțiunea admisibilă, deoarece P.P. „Șansă” este în drept să înainteze acțiunea în contencios administrativ, iar acțiunea în control normativ, utilizată de reclamant pentru revendicarea apărării dreptului său cu privire la anularea Dispoziției CSE nr. 92 din 03 noiembrie 2023, nu este condiționată, la caz, de respectarea procedurii prealabile.

Cu referire la fondul acțiunii, Curtea de Apel Chișinău, analizând circumstanțele de fapt ale cauzei, prin prisma normelor de drept, aplicabile speței, a conchis că cererea de chemare în judecată este neîntemeiată.

Prin recursul înaintat, P.P. „Șansă” a invocat dezacordul cu hotărârea din 06 februarie 2024 și încheierea din 01 februarie 2024 ale Curții de Apel Chișinău.

Efectuând controlul judiciar al hotărârii din 06 februarie 2024 și încheierii din 01 februarie 2024 ale Curții de Apel Chișinău, instanța de recurs constată că prima instanță a judecat multiaspectual cauza, a cercetat pe deplin starea de fapt a speței și a dat un răspuns explicit tuturor problemelor de drept ridicate de către participanții la proces în fața instanței.

La capitolul dat, instanța de recurs învederează că, respectând principiile dreptului administrativ, Curții de Apel Chișinău, ca instanței de fond îi revenea o deosebită obligație de a exercita controlul judiciar complet al actului administrativ contestat, în fapt și în drept. Așadar, pentru a elucida aspectele abordate, instanța de recurs consideră că decizia Curții de Apel Chișinău trebuie să conțină: motivele concluziilor primei instanțe și referirea la legea guvernantă, precum și concluziile instanței de fond în urma examinării acțiunii, criterii căror hotărârea contestată corespunde întru totul.

Totuși, Completul de judecată ține să evidențieze faptul că, prezentul recurs a fost declarat admisibil întru consolidarea jurisprudenței Curții Supreme de Justiție, or prezenta cauză prezintă interes pentru opinia publică și este important ca instanțele de toate nivelurile, conform competenței, să se expună detaliat asupra fondului cauzei.

La fel, instanța de recurs relevă că instanța judecătorească apreciază probele după intima ei convingere, bazată pe cercetarea multiaspectuală, completă, nepărtinitoare și nemijlocită a tuturor probelor din dosar în ansamblul și interconexiunea lor, călăuzindu-se de lege. Niciun fel de probe nu au pentru

instanța judecătorească o forță probantă prestabilită fără aprecierea lor. Fiecare probă se apreciază de instanță privitor la relevanța, admisibilitatea, veridicitatea ei, iar toate probele în ansamblu, privitor la legătura lor reciprocă și suficiența pentru soluționarea cauzei. Ca rezultat al aprecierii probelor, instanța judecătorească este obligată să reflecte în hotărâre motivele concluziilor sale privind admiterea unor probe și respingerea altor probe, precum și argumentarea preferinței unor probe față de altele. Proba este declarată ca fiind veridică dacă instanța constată prin cercetare și comparare cu alte probe că datele pe care le conține corespund realității.

Materialele cauzei atestă că, *prin Dispoziția Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova nr. 92 din 03 noiembrie 2023*, în conformitate cu art. 22 din Legea nr. 212/2004 privind regimul stării de urgență, de asediu și de război (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2004, nr. 132-137, art. 696), cu modificările ulterioare, art. 2 din Hotărârea Parlamentului nr. 41/2022 privind declararea stării de urgență (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 522, art. 631), cu modificările ulterioare, Hotărârea Parlamentului nr. 105/2022 privind prelungirea stării de urgență (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 119, art. 2161), Hotărârea Parlamentului nr. 163/2022 privind prelungirea stării de urgență (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 186, art. 3521), Hotărârea Parlamentului nr. 245/2022 privind prelungirea stării de urgență (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 245, art. 472), Hotărârea Parlamentului nr. 278/2022 privind prelungirea stării de urgență (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 307, art. 604), Hotărârea Parlamentului nr. 330/2022 privind prelungirea stării de urgență (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 392, art. 732), Hotărârea Parlamentului nr. 12/2023 privind prelungirea stării de urgență (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 31-34, art. 56), Hotărârea Parlamentului nr. 67/2023 privind prelungirea stării de urgență (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 112, art. 173), Hotărârea Parlamentului nr. 133/2023 privind prelungirea stării de urgență (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 179-181, art. 301), Hotărârea Parlamentului nr. 244/2023 privind prelungirea stării de urgență (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 277-281, art. 482), Hotărârea Parlamentului nr. 274/2023 privind prelungirea stării de urgență (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 366-369, art. 631), și pct. 6-9 din Regulamentul CSE, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 1340/2001 (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr. 150-151, art. 1387), cu modificările ulterioare, *s-a dispus*:

1.1. Prin derogare de la prevederile art. 72 alin. (4), art. 102 alin. (2) și (5) din Codul electoral al Republicii Moldova nr. 325/2022, se anulează înregistrarea concurenților electorali desemnați de către P.P. „Șansă” în cadrul alegerilor locale generale din 5 noiembrie 2023.

1.2. Comisia Electorală Centrală, prin intermediul consiliilor electorale de circumscripție, va asigura informarea imediată despre prezenta măsură a tuturor birourilor electorale ale secțiilor de votare, care, cel târziu până la sfârșitul zilei de 4 noiembrie 2023, în conformitate cu prevederile art. 72 alin. (4) din Codul electoral al Republicii Moldova nr. 325/2022, vor aplica ștampila cu mențiunea „Retras” în toate buletinele de vot, în dreptul tuturor concurenților electorali din partea P.P. „Șansă”.

2. Dispozițiile Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova sunt obligatorii și executorii pentru conducătorii autorităților administrației publice centrale și locale, ai agenților economici, ai instituțiilor publice, precum și pentru cetățeni și alte persoane aflate pe teritoriul Republicii Moldova.

3. Prezenta dispoziție intră în vigoare din momentul emiterii și se publică pe pagina web oficială a Guvernului.

În conformitate cu prevederile art. 225 alin. (3) din Codul administrativ, în cazul în care au fost emise acte administrative individuale și normative referitoare la securitatea națională a Republicii Moldova, la exercitarea regimului stării excepționale, la măsurile de urgență luate de autoritățile publice în vederea combaterii calamităților naturale, a incendiilor, a epidemiilor, a epizootiilor și a altor fenomene similare, instanța de judecată poate fi sesizată doar pentru exercitarea controlului următoarelor circumstanțe:

- a) existența situației excepționale la data la care a fost emis actul;
- b) competența autorității publice de a emite actul;
- c) existența interesului public care justifică emiterea actului administrativ;
- d) imposibilitatea efectivă a autorității publice de a emite actul în condiții obișnuite;
- e) proporționalitatea, în conformitate cu art. 29, a măsurilor adoptate prin act administrativ.

Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție atrage atenția că instanța de fond a supus verificării actul administrativ contestat *prin prisma tuturor circumstanțelor* enumerate de prevederile art. 225 alin. (3) din Codul administrativ.

Cu referire la *existența situației excepționale la data la care a fost emis actul*, Curtea de Apel Chișinău a constatat cu certitudine că, prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova privind declararea stării de urgență nr. 41 din 24.02.2022, s-a declarat stare de urgență pe întreg teritoriul Republicii Moldova pentru o perioadă de 60 de zile.

Starea de urgență a fost prelungită prin:

- Hotărârea Parlamentului nr. 105/2022 privind prelungirea stării de urgență (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 119, art. 2161);
- Hotărârea Parlamentului nr. 163/2022 privind prelungirea stării de urgență (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 186, art. 3521);
- Hotărârea Parlamentului nr. 245/2022 privind prelungirea stării de urgență (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 245, art. 472);
- Hotărârea Parlamentului nr. 278/2022 privind prelungirea stării de urgență (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 307, art. 604);
- Hotărârea Parlamentului nr. 330/2022 privind prelungirea stării de urgență (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2022, nr. 392, art. 732);
- Hotărârea Parlamentului nr. 12/2023 privind prelungirea stării de urgență (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 31-34, art. 56);
- Hotărârea Parlamentului nr. 67/2023 privind prelungirea stării de urgență (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 112, art. 173);
- Hotărârea Parlamentului nr. 133/2023 privind prelungirea stării de urgență (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 179-181, art. 301);
- Hotărârea Parlamentului nr. 244/2023 privind prelungirea stării de urgență (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 277-281, art. 482);

- Hotărârea Parlamentului nr. 274/2023 privind prelungirea stării de urgență (Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2023, nr. 366-369, art. 631) - prin care s-a prelungit starea de urgență cu 60 de zile începând cu data de 02 octombrie 2023.

Respectiv, s-a constatat cu certitudine că la data emiterii actului administrativ contestat, pe întreg teritoriul Republicii Moldova, era declarată stare de urgență, astfel fiind întrunită prima condiție - *existența situației excepționale la data la care a fost emis actul*.

Cu privire la *competența autorității publice de a emite actul*, se rețin prevederile art. 21 alin. (1) al Legii privind regimul stării de urgență, de asediu și de război nr. 212-XV din 24.06.2004, potrivit căruia în cazul declarării stării de urgență la iminența declanșării sau la declanșarea unor situații excepționale cu caracter natural, tehnogen sau biologic-social, fapt ce impune necesitatea prevenirii, diminuării și lichidării consecințelor acestora, planificarea, organizarea și coordonarea activității de aplicare a măsurilor impuse revin Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, iar coordonarea aducerii la îndeplinire a măsurilor de rigoare revine Serviciului Protecției Civile și Situațiilor Excepționale.

Articolul 22 al aceleiași legi, prevede că pe durata stării de urgență, Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova are următoarele atribuții: a) emite dispoziții privind aplicarea măsurilor de protecție a populației și bunurilor, de localizare și lichidare a consecințelor situațiilor excepționale, de apărare a statului de drept și de menținere sau restabilire a stării de legalitate. Dispozițiile Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova se publică pe pagina web oficială a Guvernului și sunt executorii pentru conducătorii autorităților administrației publice centrale și locale, ai agenților economici, ai instituțiilor publice, precum și pentru cetățeni. Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova va asigura actualizarea și evidența permanentă a dispozițiilor emise.

Potrivit pct. 7 din Regulamentul Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, anexa nr. 2 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova, nr. 1340 din 04 decembrie 2001, în caz de pericol și declanșare a situațiilor excepționale, Comisia analizează datele recepționate privind situația creată, studiază caracterul, cauzele declanșării și proporțiile situației excepționale, adoptă decizii cu privire la aplicarea unor măsuri urgente, precum și unor măsuri ulterioare de protecție a populației, teritoriului și patrimoniului, localizarea și lichidarea consecințelor situațiilor excepționale. Organele administrației publice centrale și locale informează Comisia despre situația creată prin intermediul Inspectoratului General pentru Situații de Urgență al Ministerului Afacerilor Interne.

Articolul 15 alin. (1) din Convenția Europeană a Drepturilor Omului („Derogarea în caz de stare de urgență”), prevede că, în caz de război sau de alt pericol public ce amenință viața națiunii, orice Înalță Parte Contractantă poate lua măsuri care derogă de la obligațiile prevăzute de prezenta Convenție, în măsura strictă în care situația o impune și cu condiția ca aceste măsuri să nu fie în contradicție cu alte obligații care decurg din dreptul internațional.

Art. 15 § 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului stabilește trei condiții pentru validitatea derogării: - trebuie să existe un război sau un alt *pericol public ce amenință viața națiunii*; - măsurile adoptate pentru a răspunde acestui război sau acestui pericol public nu trebuie să depășească măsura strictă în care situația o cere; - astfel de măsuri nu trebuie să fie în contradicție cu celelalte obligații ale statului care decurg din dreptul internațional.

Sensul normal și obișnuit al sintagmei „pericol public ce amenință viața națiunii” desemnează „o situație de criză sau de pericol excepțional și iminent, care afectează întreaga populație și constituie o amenințare pentru viața organizată a comunității care alcătuiește statul” [Lawless împotriva Irlandei (nr. 3), 1961, pct. 28].

Pericolul trebuie să fie efectiv sau iminent. O criză care afectează doar o regiune a statului poate constitui un pericol public ce amenință „viața națiunii” (a se vedea, de exemplu, derogările referitoare la Irlanda de Nord în cauza Irlanda împotriva Regatului Unit, 1978, pct. 205, și cele referitoare la sudetul Turciei în cauza Aksoy împotriva Turciei, 1996, pct. 70). Criza sau pericolul trebuie să fie excepționale, adică măsurile sau restricțiile normale, permise de Convenție pentru protejarea siguranței și ordinii publice și a sănătății, trebuie să fie vădit insuficiente [Danemarca, Norvegia, Suedia și Țările de Jos împotriva Greciei („Cauza elenă”), raportul Comisiei, 1996, pct. 153].

Respectiv, în contextul instituirii stării de urgență în țară prin Hotărârea Parlamentului nr. 41 din 24 februarie 2022 (prelungită ulterior), stare care survine potrivit prevederilor art. 1 din Legea nr. 212/2004 privind regimul stării de urgență, de asediu și de război fie în caz de iminență a declanșării sau declanșare a unor situații excepționale cu caracter natural, tehnogen sau biologic-social, ceea ce face necesară prevenirea, diminuarea și lichidarea consecințelor acestora, fie în cazul existenței unui pericol pentru securitatea națională sau ordinea constituțională, ceea ce face necesară apărarea statului de drept, menținerea sau restabilirea stării de legalitate, este evidentă întrunirea cerințelor prevăzute de art. 54 din Constituția Republicii Moldova, dar și de Legea nr. 212/2004, în contextul unor eventuale restrângeri ale drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului, precum și se atestă competența Comisiei Situații Excepționale de a emite actul administrativ contestat.

În acest context, Curtea de Apel Chișinău a subliniat că, deși prin art. 6 din Hotărârea Parlamentului nr. 274 din 21 septembrie 2023, s-a stabilit că, prezenta stare de urgență nu afectează organizarea și desfășurarea alegerilor pe teritoriul Republicii Moldova, aceasta nu a limitat sau restrâns competențele Comisiei pentru Situații Excepționale în exercitarea atribuțiilor sale de a interveni în contextul asigurării proceselor democratice pe teritoriul Republicii Moldova.

În privința *existenței interesului public care justifică emiterea actului administrativ*, se rețin prevederile art. 18 din Codul administrativ, care stabilește că, interesul public vizează ordinea de drept, democrația, garantarea drepturilor și a libertăților persoanelor, precum și obligațiile acestora, satisfacerea necesităților sociale, realizarea competențelor autorităților publice, funcționarea lor legală și în bune condiții.

Astfel, în pct. 1 al Dispoziției Comisiei pentru Situații Excepționale nr. 92 din 03 noiembrie 2023, Comisia a reținut următoarele: „În contextul pericolelor deosebit de grave la adresa securității naționale, prezentate de către Serviciul de Informații și Securitate (scrisoarea nr. E/11772 din 03.11.2023), precum și ținându-se cont de faptul că în perioada recentă, datorită eforturilor conjugate ale Serviciului de Informații și Securitate și ale altor autorități publice competente, au fost identificate acțiuni ale unor concurenți electorali care atentează grav și într-o manieră ireversibilă asupra desfășurării neviciate a exercițiului electoral, prin alterarea masivă, la nivel național, a voinței libere a cetățenilor și utilizarea, în acest sens, a

unor metode interzise de lege care nu corespund conceptului de desfășurare corectă a unei campanii electorale, reținându-se considerentul că, referitor la acțiunile respective, există indicii temeinice și documentate că acestea au fost comise de către concurenții electorali cu sprijinul și implicarea unor persoane și entități din exteriorul Republicii Moldova, care urmăresc să afecteze desfășurarea normală a proceselor democratice din țară și să creeze riscuri iminente pentru securitatea națională, integritatea teritorială, bunăstarea economică a țării și ordinea publică, pe fundalul unei grave crize de securitate la nivel regional, generată de agresiunea armată a Ucrainei de către Federația Rusă, concluzii care se fundamentează pe faptul că, în contextul alegerilor locale generale din 5 noiembrie 2023, în conformitate cu Legea privind Serviciul de Informații Securitate al Republicii Moldova nr. 136/2023 și Legea securității statului nr. 618/1995, în special art. 4 alin. (2) lit. i) din această lege, Serviciul de Informații și Securitate a identificat activități de influențare a proceselor electorale pe tot teritoriul țării în scopul promovării intereselor statului străin - Federația Rusă - prin intermediul unui grup criminal organizat condus de cetățeanul Ilan ȘOR și, în acest sens, în temeiul art. 28 al Codului electoral al Republicii Moldova nr. 325/2022, Serviciul de Informații și Securitate, de comun cu Inspectoratul General al Poliției, Centrul Național Anticorupție și Procuratura Anticorupție, a depistat și a documentat oferirea către Partidul Politic „Șansă”, care participă la alegerile locale generale din 5 noiembrie 2023 și este controlat de Ilan ȘOR, a fondurilor financiare în proporții deosebit de mari, de proveniență externă, și utilizarea acestora de către concurentul electoral contrar procedurilor stabilite de legislație, prin subminarea proceselor democratice, implicit cele electorale (fonduri care au fost utilizate de către concurentul electoral pentru finanțarea ilegală a campaniei electorale pe coordonatele de corupere politică a candidaților; corupere alegătorilor și manipularea opiniei publice), reieșind că, în exercițiul atribuției sale legale de prevenire a pericolelor deosebite pentru securitatea statului, Serviciul semnalează că prin obiectivul grupului criminal organizat de preluare a puterii în stat utilizând instrumente hibride (prin mijloace manipulative și finanțare ilicită în campanie electorală), se creează premise că, la indicația factorului extern, să fie aplicate scenarii cu impact asupra valorilor și ordinii constituționale - care se încadrează, conform art. 4 alin. (2) lit. a) din Legea securității statului nr. 618/1995, în calificativul de *pericol deosebit pentru securitatea statului - subminarea ori lichidarea, prin orice formă, a suveranității, independenței sau integrității și unității teritoriale a statului.*”

Instanța de recurs reține că, anexă la Dispoziția Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova nr. 92 din 03 noiembrie 2023 este Raportul SIS și materialele restricționate, care au fost remise CSE prin scrisoarea nr. E/11772 din 03.11.2023, în care sunt indicate detaliat *„rezultatele unei operațiuni complexe desfășurate de către SIS, în contextul războiului hibrid”*.

Astfel, Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova a menționat că, a intrat în posesia informațiilor care atestă indici de pregătire și realizare, începând cu a doua jumătate a anului 2022, pe teritoriul Republicii Moldova, a unui scenariu subversiv de imixtiune externă în afacerile interne ale țării, cu scopul de preluare a controlului politic/decizional. Organizatorii acestui scenariu sunt afiliați structurilor de proiectare și implementare a unor tehnologii politice din Federația Rusă, conectați la Administrația Președintelui FR și serviciile ruse de securitate. În calitate de autor pe teritoriul RM au fost stabiliți a fi exponenți ai grupului criminal

organizat conduse de cetățeanul Ilan ȘOR – persoană inclusă în lista de sancțiuni naționale și internaționale și condamnat la 15 ani privațiune de libertate – sub acoperirea mai multor proiecte politice, în special P.P. „Șansă”.

Respectiv, în contextul alegerilor locale generale din 05 noiembrie 2023, în conformitate cu Legea privind Serviciul de Informații Securitate al RM nr. 136/2023 și Legea Securității Statului nr. 618/1995, în special art. 4 alin. (2) lit. 1), Serviciul de Informații Securitate a identificat activități de influențare a proceselor electorale în scopul promovării intereselor statului străin – Federația Rusă – prin intermediul aceluiași grup criminal organizat condus de cet. Ilan ȘOR. În acest sens, în temeiul art. 28 al Codului electoral, Serviciul de Informații și Securitate, de comun cu Inspectoratul General al Poliției, Centrul Național Anticorupție și Procuratura Anticorupție, a depistat și documentat oferirea către P.P. „Șansă”, care participă la alegerile locale generale din 05 noiembrie 2023 și controlat de I. ȘOR, a fondurilor financiare în proporții deosebit de mari, de proveniență externă, și utilizarea acestora de către concurentul electoral contrar procedurilor stabilite de legislație, prin subminarea proceselor democratice, implicit cele electorale. Aceste fonduri sunt utilizate de către concurentul electoral pentru finanțarea ilegală a campaniei electorale pe coordonatele: - coruperea politică a candidaților; - coruperea alegătorilor; - manipularea opiniei publice.

În acest context, Serviciul de Informații și Securitate, de comun cu Centrul Național Anticorupție, Procuratura Anticorupție, Ministerul Afacerilor Interne au derulat mai multe măsuri ce țin de competența acestuia în cadrul cauzelor penale, în cadrul cărora s-a stabilit caracterul continuu al acțiunilor subversive și realizate de către Ilan ȘOR și grupul condus de acesta, dimensiunea de documentare fiind următoarea: - au fost acumulate probe în peste 160 volume de dosare penale, dintre care 63 trimise în judecată; - în dosarul penal privind finanțarea ilegală au fost documentate date în privința utilizării de către grupul criminal „ȘOR” a cca 200 milioane de lei (10 mil. Euro), bani utilizați inclusiv pentru finanțarea protestelor stradale și destabilizărilor din țară; - au fost documentate acțiunile grupării „ȘOR” de a crea și finanța mai multe partide politice din țară care să acționeze concertat, un exemplu servește ALDE, pentru care conform declarațiilor publice ale lui Ilan ȘOR - au fost cheltuiți 1,5 milioane dolari SUA; - au fost antrenați peste 2500 de angajați INI, INSP, polițiști de sector, inclusiv, din cauza proporțiilor majore ale ilegalităților admise de ȘOR, au fost scoși de pe pozițiile de asigurare a siguranței cetățenilor și ordinii publice pentru implicare în documentarea acestor ilegalități.

Mai mult, potrivit concluziilor expuse în Raportul SIS, care a fost remis CSE prin scrisoarea nr. E/11772 din 03.11.2023, în temeiul căruia a fost emis actul administrativ contestat în prezenta cauză, se constată că : ”Ilan ȘOR, drept urmare declarării neconstituționalității PP „ȘOR” de Curtea Constituțională la data de 19.06.2023, a asigurat preluarea PP „Ai Noștri” și redenumirea acestuia în PP „Șansă”. În aceeași ordine de idei, Ilan ȘOR a asigurat transferul infrastructurii PP „ȘOR”, a exponenților fostei structuri PP „ȘOR”, către P.P. „Șansă”. În fapt, a realizat o reorganizare a PP „ȘOR”, continuând practicile ilegale în materie de finanțare ilicită executate de grupul criminal condus de Ilan ȘOR.

Astfel, Serviciul de Informații și Securitate, de comun cu Inspectoratul General al Poliției, Centrul Național Anticorupție și Procuratura Anticorupție, a depistat și documentat oferirea către P.P. „Șansă”, care participă la alegerile locale generale din 05 noiembrie 2023 și controlat de I. ȘOR, a fondurilor financiare în proporții

deosebit de mari, de proveniență externă, și utilizarea acestora de către concurentul electoral contrar procedurilor stabilite de legislație, prin subminarea proceselor democratice, implicit cele electorale. Aceste fonduri sunt utilizate de către concurentul electoral pentru finanțarea ilegală a campaniei electorale pe coordonatele: coruperea politică a candidaților; coruperea alegătorilor; manipularea opiniei publice.

S-a mai menționat în Raportul SIS că, de comun cu alte instituții de aplicare a legii, a fost deconspirată o operațiune masivă de influențare a proceselor electorale, în special prin finanțare tenebră a campaniei electorale a P.P. „Șansă”, valoarea căreia depășește suma de 90.000.000 lei.

Totodată, a fost confirmat faptul că, majoritatea fondurilor date, care au originea din afara țării, în special din Federația Rusă, sunt puse la dispoziția exponenților grupului criminal prin platforme financiare internaționale/a statelor terțe, cu scop de camuflare a provenienței și destinației.

De asemenea, se evidențiază că grupul criminal ȘOR, în scop de influență electorală subversivă, este susținut de grupul criminal Plahotniuc. Aceștia au creat un tandem, cu obiectivul de a prelua puterea în stat în contextul următoarelor scrutine electorale (prezidențiale și parlamentare), apelând la un spectru de activități ilegale care va fi favorizat de controlul asupra administrațiilor publice locale.

S-a menționat că, în sensul promovării electorale, exponenții P.P. „Șansă” au aplicat mai multe scheme financiare de transfer pentru a.n. „proiecte sociale” sau „proiecte de infrastructură” promovate în raioanele și localitățile țării, a.n. proiect/program „satul moldovenesc” și altele, cu implicarea cetățeanului Federației Ruse și al Israelului SHVED Igal/Igor. Totodată, de la SHVED Igal/Igor au fost efectuate și transferuri suspecte către producători agricoli. Suma finanțărilor prezumate a fi transferate de la „sponsorul” SHVED Igal/Igor este de 1 032 737 Euro și 280 000 USD.

Urmare a investigațiilor pe profil de risc de spălare a banilor, în comun cu Serviciul Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor (SPCSB), s-a stabilit că, de fapt, mijloacele bănești din conturile lui SHVED Igal/Igor, deținute în Kazahstan, provin din Federația Rusă, de la cetățeanul Republicii Moldova și al Federației Ruse Victor Guțuleac - care are conexiuni strânse cu Ilan ȘOR și cu un oligarh din Federația Rusă.

S-a mai menționat în Raport că, „datele de care dispune SIS atestă că membrii P.P. „Șansă”, inclusiv candidați la primari și lideri de sectoare, sunt remunerați nedeclarat, pentru activitatea electorală, și prin așa numita soluție financiară digitală de nouă generație - carduri „PYYPL” - eliberate în Emiratele Arabe Unite. Utilizarea acestor carduri permite membrilor grupului criminal să opereze în afara monitorizării autorităților fiscale din RM. Astfel, în cadrul ședințelor de instruire cu gestionarii cardurilor și aplicațiilor mobile „PYYPL” se pune accent pe conspirație în gestionarea resurselor financiare ale partidului, cu asigurarea utilizatorilor că organele de drept nu vor putea monitoriza extragerile din ATM-uri, deoarece baza de date a clienților se află în afara țării”. Cardurile sunt introduse pe teritoriul RM în mod clandestin. Autoritățile RM au identificat conaționali și cetățeni străini care au încercat să introducă cardurile PYYPL prin PTF „Aeroportul Internațional Chișinău” (de ex. la 02 septembrie au fost identificate cca 1 975 carduri). Utilizarea de către exponenții P.P. „Șansă” a cardurilor este probată și prin faptul că în cadrul perchezițiilor efectuate de PA, ofițerii INI și CNA (finanțarea ilegală a unui partid

politic și a unor reprezentanți independenți ghidați de acest staff, în cadrul alegerilor locale), practic la toți figuranții percheziționați au fost găsite carduri PYYPL, telefoane și tablete în care a fost instalată aplicația pentru gestionarea tranzacțiilor.

Investigațiile de asemenea atestă și finanțarea nedeclarată/ilicită a publicațiilor on-line pentru promovarea candidaților P.P. „Șansă”. Astfel, pentru promovarea a trei candidați electorali (Cristina VULPE, Victoria ȘAPA, Alexei LUNGU), în perioada 02-27.10.2023, prin intermediul platformei „Meta” („Facebook”/„Instagram”), a fost achitată suma aproximativă de 9 200 Euro (pentru promovarea a 43 publicații), cheltuieli care nu au fost declarate la CEC.

Conexiunile tranzacțiilor financiare descrise mai sus și concurenții electorali ai P.P. „ȘANSĂ” sunt argumentate și prin datele colectate din sursele deschise ce vizează utilizarea resurselor financiare de origine dubioasă, și anume: - persoanele afiliate grupului „ȘOR” declară despre utilizarea resurselor financiare pentru promovarea imaginii politice în societate; - se atestă un grad de intensitate ridicat în perioada electorală a publicațiilor ce vizează susținerea financiară a diferitor proiecte, având drept scop creșterea imaginii candidaților P.P. „Șansă”.

Investigațiile mai relevă indici și fapte că la alegerile locale generale din 05 noiembrie curent Federația Rusă susține financiar, în scop de promovare electorală în UTAG, a proiectelor și persoanelor coordonate de I. ȘOR. Astfel, manifestările de influență externă, caracterizate prin intenția de a instala în organele administrației UTAG a forțelor politice controlate de facto de Rusia, în perspectivă, cu probabilitate înaltă, vor cristaliza scenarii destabilizatoare - de la tendințe de tensionare/blocare a dialogului cu Chișinăul, până la manifestări de ordin separatist-radical.

Reieșind din faptul că aspectul regional este aplicat de Federația Rusă în mai multe zone din Republica Moldova, „scenariul/modelul găgăuz” expus în continuare este/va fi multiplicat în mai multe localități din Republica Moldova prin implicarea prioritar a P.P. „Șansă”, controlat de Ilan ȘOR.

Astfel, Curtea de Apel Chișinău întemeiat a concluzionat că, constatările expuse în hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 10 din 19 iunie 2023 privind controlul constituționalității P.P. „ȘOR”, în coroborare cu concluziile expuse în Raportul SIS și materialele restricționate prezentate, au permis instanței să concluzioneze la caz, că activitatea P.P. „Șansă” descrisă mai sus și care urmează să fie investigată în continuare de organele competente, la momentul emiterii actului administrativ contestat, prezenta indici serioși de atentare la subminarea democrației și afectarea directă atât a principiilor statului de drept, cât și a încrederii publice în sistemul acestuia.

Respectiv, în contextul instituirii stării de urgență în țară prin Hotărârea Parlamentului nr. 41 din 24 februarie 2022 (prelungită ulterior), stare care survine potrivit prevederilor art. 1 din Legea nr. 212/2004 privind regimul stării de urgență, de asediu și de război fie în caz de iminență a declanșării sau declanșare a unor situații excepționale cu caracter natural, tehnogen sau biologic-social, ceea ce face necesară prevenirea, diminuarea și lichidarea consecințelor acestora, fie în cazul existenței unui pericol pentru securitatea națională sau ordinea constituțională, ceea ce face necesară apărarea statului de drept, menținerea sau restabilirea stării de legalitate, este evidentă întrunirea cerințelor prevăzute de art. 54 din Constituția Republicii Moldova, dar și de Legea nr. 212/2004, în contextul unor eventuale restrângeri ale drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului.

Instanța de recurs reiterează că atât Constituția Republicii Moldova, cât și Convenția Europeană a Drepturilor Omului, autorizează restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți în condițiile legii și ale principiilor generale ale dreptului internațional chiar și în situații ordinare, cu atât mai mult această intervenție a statului este admisă în perioadele unor stări de urgență, de asediu sau de război, când se pune problema existenței unor pericole pentru securitatea națională sau ordinea constituțională, ceea ce face necesară apărarea statului de drept, menținerea sau restabilirea stării de legalitate. Or, în cazurile date sarcina protecției interesului social colectiv obține o preponderență suplimentară asupra intereselor particulare ale unor indivizi, chiar dacă acestea derivă din prevederile unor acte normative, or, așa cum prevede art. 4 alin. (1) din Legea nr. 212/2004, în perioada stării de urgență, de asediu sau de război, legile și alte acte normative adoptate până la instituirea stării respective acționează în măsura în care nu contravin prezentei legi.

Astfel, pornind de la atribuțiile excepționale pe care le au autoritățile competente ale statului pe parcursul unei stări de urgență, cu referire la actele normative/administrative emise de către aceste autorități în perioada stării de urgență, în contextul contestării lor urmează a fi aduse argumente suplimentare care ar proba caracterul nejustificat și disproporționat al atingerii unor drepturi ale reclamantului în contextul particularităților concrete ale stării de urgență declarate în țară, și nu într-un context social normal, fapt pe care P.P. „Șansă” în speță nu l-a realizat.

Potrivit art. 5 alin. (1) din Legea nr.212/2004 privind regimul stării de urgență, de asediu și de război, este prevăzut că, pe durata stării de urgență, de asediu sau de război, în funcție de gravitatea situației ce a determinat instituirea acesteia, poate fi restrâns, dacă este cazul, exercițiul unor drepturi sau libertăți ale cetățenilor în conformitate cu art. 54 din Constituție.

În acest context, este de menționat că și Comisia de la Veneția a acceptat competența autorităților statului, în anumite condiții, de a interzice, dizolva sau impune măsuri restrictive analoage împotriva partidelor politice. Astfel, Comisia a evidențiat că instrumentele universale și regionale ale drepturilor omului și jurisprudența Curții Europene recunosc faptul că există motive întemeiate pentru restricționarea libertății de asociere, cum ar fi securitatea națională și siguranța publică (inclusiv măsuri menite să contracareze terorismul și extremismul violent), prevenirea dezordinii sau a criminalității și protecția drepturilor și a libertăților altora (a se vedea CDL-AD(2022)051, § 33).

Astfel, s-a menționat că recurgerea la sancțiuni care atrag răspunderea partidelor politice pentru acțiunile lor nu ar trebui confundată cu interzicerea și dizolvarea, care se bazează pe faptul că un partid politic a recurs la violență sau a amenințat pacea ori principiile democratice fundamentale. Interzicerea și dizolvarea, care se bazează pe circumstanțe extreme, constituie forma cea mai severă de tragere la răspundere a partidelor pentru încălcări ale legii și ar trebui să fie aplicate doar ca o ultimă soluție, atunci când sunt necesare într-o societate democratică. În cazul în care un partid este un delincvent habitual în raport cu dispozițiile legale și nu face niciun efort pentru a-și corecta comportamentul, pierderea statutului de înregistrare poate fi adecvată, în funcție de drepturile și beneficiile legate de acest statut (a se vedea Comisia de la Veneția și OSCE/ODIHR, CDL-AD(2020)032, Linii directoare comune privind partidele politice, ediția a 2-a, § 272).

Exigențele statului de drept, care reprezintă o valoare protejată de articolul 1 alin. (3) din Constituție, presupun asigurarea legalității, securității juridice, interzicerea arbitrarului, accesul la justiție în fața instanțelor judecătorești independente și imparțiale, inclusiv controlul judiciar al actelor administrative, respectarea drepturilor omului, nediscriminarea și egalitatea în fața legii [Raportul Comisiei de la Veneția privind statul de drept, CDL-AD(2011)003rev, Strasbourg, 4 aprilie 2011, § 41].

Deoarece corupția subminează democrația și statul de drept, conduce la încălcarea drepturilor omului, subminează economia și erodează calitatea vieții, Curtea Constituțională a reținut că lupta împotriva corupției, inclusiv împotriva finanțării netransparente a partidelor politice, este parte integrantă a asigurării respectării statului de drept (a se vedea HCC nr. 4 din 22 aprilie 2013, § 62, și articolul 7 din Convenția ONU împotriva corupției).

Finanțarea transparentă a partidelor politice și a campaniilor electorale reprezintă un principiu care stă la baza alegerilor democratice. În realizarea unor convenții internaționale, Republica Moldova s-a obligat să combată corupția politică și să întreprindă măsuri de sporire a transparenței finanțării candidaturilor la un mandat public electiv și, eventual, a finanțării partidelor politice (a se vedea Convenția Națiunilor Unite împotriva corupției din 31 octombrie 2003 și Recomandarea (2003) Comitetului Miniștrilor pentru statele membre comune împotriva corupției în materie de finanțare a partidelor politice și de campanii electorale).

Cu referire la *imposibilitatea efectivă a autorității publice de a emite actul în condiții obișnuite*, instanța de recurs menționează că, în situația în care pe teritoriul întregii țări este declarată o stare de urgență, intervenția Comisiei pentru Situații Excepționale presupune, intrinsec, faptul că, mecanismele legale ordinare puse la dispoziția celorlalte autorități publice nu au fost apte să asigure într-o manieră suficientă excluderea riscurilor pentru care este necesară intervenția CSE, sau, chiar și în situația în care acestea, fiind duse la o finalitate, în abstract, ar putea asigura eliminarea riscurilor constatate, datorită duratei de desfășurare a lor se prezintă a fi ineficiente și improprii pentru eliminarea unor pericole iminente și cu un efect ireversibil pentru interesele publice și care au fost protejate astfel prin intervenția CSE.

Respectiv, potrivit cuprinsului Dispoziției CSE, dar și a raportului SIS anexat la aceasta, datele colectate de către Serviciu în conformitate cu Legea privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova și Legea securității statului orientate la identificarea, prevenirea și contracararea pericolelor deosebite pentru securitatea statului, atestă în prezent atingerea unui nivel fără precedent a intensității acțiunilor și faptelor săvârșite de un actor statal străin - Federația Rusă - orientate la ancorarea statului Republica Moldova, în spațiul său de influență. Conform concluziilor SIS, mecanismul aplicat pentru materializarea acestei amenințări este de natură hibridă, urmărind în fapt, la nivel operațional, atacuri la adresa proceselor democratice și compromiterea vectorului de integrare europeană, prin: amplificarea tendințelor radicale, de natură separatistă, în zona de Sud a Republicii Moldova, în special în Unitatea Teritorial Administrativă Găgăuzia; propagandă și alterarea spațiului informațional; ingerința Federației Ruse în procesul electoral din Republica Moldova; operațiuni subversive derulate de serviciile speciale ruse; exploatarea elementelor de crimă organizată, ș.a.

Astfel, în contextul alegerilor locale generale din 05 noiembrie 2023, în conformitate cu Legea privind Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova nr.136/2023 și Legea securității statului nr. 618/1995, SIS a identificat activități de influențare a proceselor electorale în scopul promovării intereselor statului străin - Federația Rusă - prin intermediul unui grup criminal organizat condus de cet. Ilan Șor. În acest sens, în temeiul art. 28 din Codul electoral, Serviciul de Informații și Securitate, de comun cu Inspectoratul General al Poliției, Centrul Național Anticorupție și Procuratura Anticorupție, a depistat și documentat oferirea către P.P. „Șansă”, care participa la alegerile locale generale din 05 noiembrie 2023 și controlat de Ilan Șor, a fondurilor financiare în proporții deosebit de mari, de proveniență externă, și utilizarea acestora de către concurentul electoral contrar procedurilor stabilite de legislație, prin subminarea proceselor democratice, implicit celor electorale. Aceste fonduri sunt utilizate de către concurentul electoral pentru finanțarea ilegală a campaniei electorale pe coordonatele: coruperea politică a candidaților; coruperea alegătorilor; manipularea opiniei publice.

Instanța de recurs susține concluzia Curții de Apel Chișinău, potrivit căreia, reieșind din acțiunile întreprinse de diverse organe ale statului, nu s-a încercat o substituie totală a procedurilor și a competențelor unor alte autorități publice de către CSE, în paralel inițiindu-se și desfășurându-se mai multe cauze penale pe marginea acțiunilor sesizate de către SIS, CNA, PA și MAI. Însă, aceste proceduri, datorită specificului de reglementare a lor de către cadrul normativ intern, se prezintă a fi absolut improprie pentru a asigura un răspuns urgent și prompt la înlăturarea riscurilor iminente pentru securitatea statului și a ordinii democratice din țară, în circumstanțele în care alegerile locale urmau a se desfășura la data de 05.11.2023, iar raportul SIS a fost finalizat și prezentat public la data de 03.11.2023. Astfel, anularea înregistrării concurenților electorali care sunt implicați în încălcările de lege depistate de către SIS, ar urma să fie realizată, potrivit prevederilor legale ale art.72 alin. (4), 102 alin. (2) și (5) din Codul electoral nr. 325/2022, de către fiecare organ electoral (consiliul electoral de circumscripție) care a înregistrat concurentul electoral respectiv la nivel local. În modul practic, pentru a se asigura realizarea acestei cerințe, SIS urma să se adreseze la fiecare organ electoral din țară cu demersuri în vederea luării unor decizii de anulare a înregistrării concurenților electorali corespunzători în baza materialelor și concluziilor furnizate de către SIS, fie, alternativ, să se adreseze către CEC cu demersul corespunzător, iar acesta la rândul său să fi sesizat deja fiecare organ electoral din țară în vederea anulării înregistrării concurenților electorali vizați de analiza SIS. Respectiv, aceste metode de intervenție în contextul unui termen restrâns, ar fi fost ineficiente, iar concluzia instanței este că actul administrativ contestat a fost emis în circumstanțe excepționale, care indică suficient de convingător faptul imposibilității efective a autorității publice de a emite actul în condiții obișnuite.

În privința *proporționalității*, în conformitate cu art. 29, a măsurilor adoptate prin act administrativ, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție reține că art. 29 din Codul administrativ prevede că, (1) Orice măsură întreprinsă de autoritățile publice prin care se afectează drepturile sau libertățile prevăzute de lege trebuie să corespundă principiului proporționalității. (2) O măsură întreprinsă de autoritățile publice este proporțională dacă: a) este potrivită pentru atingerea scopului urmărit în temeiul împuternicirii atribuite prin lege; b) este necesară pentru atingerea scopului; c) este rezonabilă. (3) Măsura întreprinsă de autoritățile publice

este una rezonabilă dacă ingerința produsă prin ea nu este disproporțională în raport cu scopul urmărit.

Proportionalitatea acțiunii administrative, în special a actului administrativ, constă în obligația autorităților publice de a nu interveni în drepturile cetățeanului, decât într-un mod armonios și echilibrat și doar atunci când o cere interesul public, fără a atinge substanța dreptului subiectiv. Ingerințele în drepturile omului prin acțiune administrativă nu este exclusă, însă ea trebuie să urmărească un scop legitim urmând să fie potrivă, necesară și rezonabilă.

Proportionalitatea constituie un element obligatoriu al principiului legalității acțiunii administrative. Controlul judecătoresc efectiv realizat prin acțiunea în contencios administrativ obligă judecătorul administrativ să verifice respectarea acestei axiome juridice de către autoritățile publice, atunci când se relaționează cu cetățeanul prin acțiunea administrativă. Orice hotărâre judecătorească prin care se înfăptuiește jurisdicția administrativă trebuie să conțină efectuarea testului proporționalității.

Astfel, orice măsură întreprinsă de autoritățile publice prin care se afectează drepturile sau libertățile prevăzute de lege trebuie să corespundă principiului proporționalității. Verbul „trebuie”, utilizat de legiuitorul Republicii Moldova în textul articolului 29 din Codul administrativ, denotă despre o obligație absolută de respectare de către autoritățile publice a proporționalității atunci când întreprind măsuri oficiale, dar și obligația instanței de judecată de a verifica în ce măsura corespunde proporționalității.

Instanța de recurs reține prevederile art. 54 alin. (2) din Constituție, care stabilește că exercițiul drepturilor și al libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor „prevăzute de lege”.

Este de menționat că drepturile garantate de articolul 3 din Protocolul nr. 1 la Convenție nu sunt absolute. Există loc de „limitări implicite”, iar statele contractante trebuie să dispună de o marjă largă de apreciere în această materie (Labita v. Italia [MC], 6 aprilie 2000, § 201; Vito Sante Santoro v. Italia, 1 iulie 2004, § 54). Astfel, dacă dreptul de a candida nu este absolut, limitările implicite care pot face obiectul său nu trebuie să-l reducă până aduc atingere esenței sale și nici să-l priveze de efectivitatea sa. Astfel de limitări trebuie să fie conforme cu statul de drept și să fie însoțite de suficiente garanții pentru a evita arbitrariul (Ofensiva Tinerilor v. România, 15 decembrie 2015, § 52). De asemenea, limitarea trebuie să urmărească realizarea unui scop legitim și să utilizeze mijloace care nu sunt disproporționate (Kalda v. Estonia (nr. 2), 6 decembrie 2022, § 40).

Totodată, Curtea Constituțională a Republicii Moldova și Curtea Europeană a Drepturilor Omului au stabilit că: evitarea unui pericol real ce ar amenința ordinea constituțională, prevenirea riscului răspândirii unei epidemii ori consecințele unei calamități naturale, protecția minorilor, *apărarea securității naționale*, a ordinii publice, reprezintă măsuri care privesc restrângerea exercițiului libertăților publice, fiind necesare într-o societate democratică, deoarece prin aceste măsuri se urmărește protejarea unor valori fundamentale. Conceptul de *securitate națională*, prin raportare la prevederile constituționale, nu se reduce numai la activitatea serviciilor de informații ale statului, aspect care, de altfel, reiese și din Legea securității statului, nr. 618-XIII din 31.10.1995.

Potrivit art. 1 al Legii securității statului nr. 618-XIII din 31.10.1995, *securitatea statului* este parte integrantă a *securității naționale*. Prin securitatea

statului se înțelege protecția suveranității, independenței și integrității teritoriale a țării, a regimului ei constituțional, a potențialului economic, tehnico-științific și defensiv, a drepturilor și libertăților legitime ale persoanei împotriva activității informative și subversive a serviciilor speciale și organizațiilor străine, împotriva atentatelor criminale ale unor grupuri sau indivizi aparte.

Iar art. 3 al aceleiași legi prevede că *securitatea statului* se asigură prin stabilirea și aplicarea de către stat a unui sistem de măsuri cu caracter economic, politic, juridic, militar, organizatoric și de altă natură, orientate spre descoperirea, *prevenirea și contracararea la timp a amenințărilor la adresa securității statului*.

Potrivit art. 4 din Legea securității statului nr. 618-XIII din 31.10.1995, (1) Prin amenințări la adresa securității statului se înțelege ansamblul de acțiuni, condiții și factori ce comportă pericol pentru stat, societate și personalitate. (2) Pericol deosebit pentru securitatea statului prezintă acțiunile/inacțiunile orientate spre materializarea următoarelor fapte, precum și materializarea acestora: a) schimbarea prin violență a regimului constituțional, desfășurarea acțiunilor subversive sau a altor acțiuni care au drept scop înlăturarea prin violență a instituțiilor democratice ale statului, subminarea ori lichidarea, prin orice formă, a suveranității, independenței sau integrității și unității teritoriale a statului; b) uzurparea puterii de stat; c) provocarea urii rasiale, naționale, religioase, sociale, însoțită de violență sau de instigare la acțiuni de violență; d) realizarea activităților care favorizează, în mod direct sau indirect, desfășurarea acțiunilor militare împotriva Republicii Moldova, ocuparea statului de către forțe militare străine, diminuarea capacității de apărare sau de asigurare a securității frontierei de stat, aservirea față de o putere străină ori declanșarea războiului, a conflictelor armate interne sau internaționale, realizarea altor acțiuni de violență care subminează existența statului; e) desfășurarea acțiunilor și admiterea premiselor care favorizează, determină sau pot afecta grav ori iremediabil obiectivele naționale în sfera transportului, a comunicațiilor, sistemul energetic, sistemele informaționale sau de comunicații electronice, pe piața financiară bancară, în domeniul fiscal, vamal ori investițional, în ramurile principale ale economiei Republicii Moldova, relațiile externe ale acestora sau obiectivele de infrastructură critică; g) apariția amenințărilor sau a incidentelor cibernetice în rețelele și sistemele informatice de interes național; h) *aparitia amenințărilor hibride la adresa statului, exprimate prin acțiuni/inacțiuni la nivel național, regional sau mondial, care afectează reziliența statului, precum și prin campanii de propagandă ostilă sau de dezinformare, care pot dăuna regimului constituțional*; k) implicarea în manifestări de corupție a persoanelor cu funcții de demnitate publică, a angajaților din cadrul organelor de ocrotire a normelor de drept și/sau din cadrul autorităților de control, care, în virtutea funcției/statutului, săvârșesc o acțiune sau inacțiune ilegală în interesul sau la indicația unui grup criminal organizat ori a unei organizații criminale sau care au pus în aplicare scheme de fapte coruptibile ce prejudiciază buna funcționare a instituției în care activează ori buna funcționare a ramurilor economiei naționale; l) *influențarea proceselor electorale în scopul promovării intereselor altor state, ale entităților anticonstituționale, ale unui grup criminal organizat sau ale unei organizații criminale*; r) constituirea de organizații sau de grupări ilegale, la nivel național sau internațional, aderarea la acestea sau susținerea lor sub orice formă, în scopul desfășurării uneia dintre activitățile menționate la lit. a)-q), precum și desfășurarea secretă a unor asemenea activități de către organizații sau grupuri constituite legal.

Instanța de recurs susține concluzia Curții de Apel Chișinău, potrivit căreia, din examinarea prevederilor legale citate supra, rezultă că expresia „existența amenințărilor la adresa siguranței naționale” trebuie privită într-un sens larg, ca împrejurare (activitate) preinfracțională, extrajudiciară, care nu întrunește elementele constitutive ale unei infracțiuni.

Este de menționat că și CtEDO în jurisprudența sa a notat că un partid politic ai cărui lideri incită la violență sau propun o politică care nu respectă democrația, sau care vizează distrugerea democrației și încălcarea drepturilor și libertăților recunoscute într-o democrație, nu poate pretinde la protecția Constituției împotriva sancțiunilor impuse din aceste motive (a se vedea Yazar și alții v. Turcia, 9 aprilie 2002, § 49; Partidul Socialist și alții v. Turcia, 25 mai 1998, §§ 46-47).

Totodată, *statele au dreptul de a lua măsuri preventive pentru a proteja democrația* atât față de partidele politice, cât și față de entitățile non-partide. *Statele nu pot fi obligate să aștepte până când un partid politic a preluat puterea și a întreprins măsuri concrete pentru a implementa o politică incompatibilă cu standardele Convenției.* În cazul în care pericolul acelei politici a fost suficient de bine stabilit și este iminent, statele pot să prevină în mod rezonabil executarea unei asemenea politici înainte de a se încerca punerea ei în aplicare prin măsuri concrete care ar putea aduce atingere păcii civice și regimului democratic al țării (Refah Partisi (the Welfare Party) și alții v. Turcia [MC], 13 februarie 2003, § 131).

În context, urmează a fi menționate și prevederile art. 3 al Legii privind partidele politice nr. 294-XVI din 21.12.2007, care indică asupra faptului că sunt interzise partidele politice care, prin statutul, programul și/sau activitatea lor, militează împotriva suveranității, integrității teritoriale a țării, valorilor democratice și ordinii de drept a Republicii Moldova, utilizează, pentru realizarea scopurilor lor, mijloace ilegale sau violente, incompatibile cu principiile fundamentale ale democrației. Este interzisă afilierea partidelor politice la organizațiile politice internaționale ale căror scopuri sau activitate contravin prevederilor alin. (1).

Astfel, scopul asocierii trebuie să fie licit și în concordanță cu exigențele unei societăți democratice, mai concret, în deplin acord cu exigențele democrației constituționale, deoarece asociațiile nu-și pot propune ca scop ceea ce este interzis în mod expres de normele constituționale. Principalul aspect constă în aceea că scopul asocierii „trebuie să realizeze un echilibru solid între interesele membrilor asociației și interesul național, general” .

Reieșind din cele expuse și având în vedere acțiunile continue și sistematice ale recurentului privind utilizarea resurselor financiare netransparente în scopul promovării politicilor nedemocratice și ignorarea tuturor măsurilor care i-au fost aplicate, devine evident faptul că eventuala participare a acestui partid la procesul de luare a deciziilor politice ar fi putut submina în mod grav încrederea societății în mecanismele de control ale statului, în principiile statului de drept și în procesul transparent, responsabil și democratic de luare a deciziilor publice.

Și Comisia de la Veneția, în Opinia referitoare la interzicerea contribuțiilor financiare pentru partidele politice din surse străine, a menționat că interzicerea finanțării externe a unui partid poate fi considerată necesară într-o societate democratică, de exemplu, dacă finanțarea din partea unor state străine, a unor partide politice sau a altor entități este folosită pentru a urmări scopuri incompatibile cu Constituția și legile țării, subminând astfel corectitudinea sau integritatea competiției politice sau conducând la denaturări ale procesului electoral sau reprezentând o

amenințare la adresa integrității teritoriale naționale, contravenind obligațiilor internaționale ale statului și/sau inhibând dezvoltarea democratică reactivă (CDL-AD(2006)014, para. 33).

În cercetarea sa comparativă, Comisia a constatat că finanțarea străină a partidelor politice este în general întâmpinată cu critici și dezaprobare. Mai multe țări din Europa Centrală și de Est justifică restricțiile privind finanțarea străină, argumentând că aceasta ar putea conduce la denaturarea procesului electoral: de exemplu, din cauza problemelor economice, partidele naționale care primesc sprijin din străinătate vor avea avantaje în campania preelectorală în comparație cu alte partide naționale fără un asemenea sprijin. Acest fapt este valabil în special pentru unele dintre statele care au apărut ca țări suverane în spațiul post-sovietic, cum ar fi Armenia, Azerbaidjan, Georgia și Moldova. În general, țările care interzic finanțarea din străinătate iau această măsură pentru a preveni influența altor state asupra vieții lor politice interne (Comisia de la Veneția, CDL-AD(2006)014 Opinie referitoare la interzicerea contribuțiilor financiare pentru partide politice din surse străine, para. 8, 11, 33).

Identificarea „finanțării din străinătate” cu „intervenția străină în afacerile interne” pare să se bazeze pe ideea că finanțarea străină generează „dependență”, permițându-le astfel actorilor externi să-și promoveze interesele în detrimentul electoratului intern (Comisia de la Veneția CDL-AD(2019)002 Raport privind finanțarea asociațiilor, para. 98).

Reieșind din cele expuse, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție conchide că, măsura întreprinsă de către Comisia pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova prin Dispoziția nr. 92 din 03 noiembrie 2023, este una legală, justificată și proporțională, iar aprobarea acesteia a avut loc în conformitate cu prevederile legale și principiile de drept internaționale.

Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție reține că, prin cererea de recurs, P.P. „Șansă” a contestat și încheierea din 01 februarie 2024 a Curții de Apel Chișinău, prin care a fost respinsă cererea privind ridicarea excepției de neconstituționalitate a prevederilor art. 205 alin. (1) și (2) din Codul administrativ, solicitând casarea acesteia și emiterea unei decizii prin care cererea să fie admisă.

Cu referire la acest capăt de cerere, instanța de recurs reține prevederile art. 12¹ alin. (1) din Codul de procedură civilă, potrivit căruia în cazul existenței incertitudinii privind constituționalitatea legilor, a hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului ce urmează a fi aplicate la soluționarea unei cauze, instanța de judecată, din oficiu sau la cererea unui participant la proces, sesizează Curtea Constituțională.

Potrivit alin. (2) al articolului citat supra, la ridicarea excepției de neconstituționalitate și sesizarea Curții Constituționale, instanța nu este în drept să se pronunțe asupra temeiniciei sesizării sau asupra conformității cu Constituția a normelor contestate, limitându-se exclusiv la verificarea întrunirii următoarelor condiții: a) obiectul excepției intră în categoria actelor prevăzute la art. 135 alin. (1) lit. a) din Constituție; b) excepția este ridicată de către una din părți sau reprezentantul acesteia ori este ridicată de către instanța de judecată din oficiu; c) prevederile contestate urmează a fi aplicate la soluționarea cauzei; d) nu există o hotărâre anterioară a Curții Constituționale având ca obiect prevederile contestate.

De asemenea, conform art. 12¹ alin. (4) din Codul de procedură civilă, dacă nu sunt întrunite cumulativ condițiile specificate la alin.(2), instanța refuză ridicarea

excepției de neconstituționalitate printr-o încheiere care poate fi atacată odată cu fondul cauzei, iar în conformitate cu alin. (5) al normei respective, instanța de judecată poate ridica excepția de neconstituționalitate doar dacă cererea de chemare în judecată sau cererea de apel a fost acceptată în modul prevăzut de lege ori dacă cererea de recurs împotriva hotărârii sau deciziei curții de apel a fost declarată admisibilă conform legii.

Suplimentar, instanța menționează că, potrivit art. 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituție, Curtea Constituțională exercită, la sesizare, controlul constituționalității legilor și hotărârilor Parlamentului, a decretelor Președintelui Republicii Moldova, a hotărârilor și ordonanțelor Guvernului, precum și a tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte. Rezolvă cazurile excepționale de neconstituționalitate a actelor juridice sesizate de Curtea Supremă de Justiție.

Respectiv, verificând legalitatea și temeinicia încheierii din 01 februarie 2024 a Curții de Apel Chișinău, instanța de recurs conchide că cererea de ridicare a excepției de neconstituționalitate înaintată de P.P. „Șansă” nu întrunește cumulativ condițiile instituite de art. 12¹ alin. (2) din Codul de procedură civilă, din considerentul că prevederile art. 205 alin. (1) și (2) din Codul administrativ nu urmează a fi aplicate la soluționarea prezentului litigiu.

Analizând circumstanțele cauzei în coroborare cu normele legale aplicabile speței, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție a stabilit că actul administrativ contestat a fost emis cu respectarea procedurii, fiind luate în considerare toate faptele relevante, cu aplicarea corectă a normelor materiale, fiind legal în fond.

Colegiul judiciar consideră necesar să menționeze că nu va formula un răspuns detaliat pentru fiecare argument al recurentului, ci va analiza doar motivele decisive pentru soluționarea prezentei cauze (a se vedea cauza *Garda Ruiz vs Spania* (Marea Cameră), 21 ianuarie 1999, parag. 26; *Moreira Ferreira vs Portugalia* (nr. 2) (Marea Cameră); 11 iulie 2017, parag. 84, 98).

În baza acestor considerații, se constată că alte susțineri ale recurentului nu constituie temei de admitere a recursului, deoarece se combat cu cele invocate mai sus și se axează asupra circumstanțelor, care au fost constatate și elucidate pe deplin de către instanța de fond, având la bază cumulul de probe apreciate cu respectarea normelor de drept material și procedural.

În context, instanța de recurs menționează, că argumentele recursului, coincid cu argumentele P.P. „Șansă” indicate în cererea de chemare în judecată, cărora Curtea de Apel Chișinău le-a dat o apreciere corespunzătoare.

În conexiunea celor relatate, instanța de recurs, prin prisma jurisprudenței CEDO și anume cauza *Rebai și alții contra Franței* din 25 februarie 1995, nr.26561/1995, unde Curtea a menționat că „... art. 6 § 1 al Convenției, nu impune motivarea în detaliu a unei decizii prin care o instanță de recurs, întemeindu-se pe dispoziții legale specifice, respinge recursul declarat împotriva sentinței pronunțate de o instanță inferioară, ca fiind lipsit de șanse de succes”, consideră necesar de a respinge și restul argumentelor invocate în recurs, cu atât mai mult, că acestea nu denotă încălcarea esențială sau aplicarea eronată a normelor de drept material sau a normelor de drept procedural, respectiv nu constituie temei de casare a deciziei recurate.

Din considerentele menționate și având în vedere faptul că hotărârea și încheierea instanței de fond sunt întemeiate și legale, iar criticile formulate în recurs

sunt nejustificate, completul judiciar al Curții Supreme de Justiție ajunge la concluzia de a respinge recursul și a menține hotărârea și încheierea contestate.

Conform art. 248 alin. (1) lit. a) din Codul administrativ, Completul de judecată al Curții Supreme de Justiție

d e c i d e:

Se respinge recursul declarat de P.P. „Șansă”.

Se mențin hotărârea din 06 februarie 2024 și încheierea din 01 februarie 2024 ale Curții de Apel Chișinău, emise în cauza de contencios administrativ intentată la cererea de chemare în judecată depusă de Partidul Politic „Șansă” împotriva Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova, terț Serviciul de Informații și Securitate cu privire la anularea Dispoziției Comisiei pentru Situații Excepționale a Republicii Moldova nr. 92 din 03 noiembrie 2023.

Decizia este irevocabilă.

Președinte, judecător

Stela Procopciuc

Judecători

Oxana Parfeni

Ion Malanciuc